

Elektroničke knjige: mogućnosti suradnje nakladnika i narodnih knjižnica

---

Bortić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:875688>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-18**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij informatologije

Ana Bortić

Elektroničke knjige: mogućnost suradnje nakladnika i narodnih
knjižnica

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Maja Krtalić

Osijek, 2012.

Sadržaj:

1. Uvod.....	4
2. Definicije korištenih pojmova	6
3. Nakladnici i elektronička knjiga	8
4. Narodne knjižnice i elektronička knjiga.....	13
4.1. Primjer Los Angeles Public Library.....	14
4.2. Primjer Hershey Public Library	15
5. Pretpostavke o suradnji nakladnika i narodnih knjižnica	17
6. Elektronička knjiga u okvirima tehnologije.....	21
6.1. Distributeri	21
6.2. Uređaji i formati	22
6.3. Primjer korisničkog sučelja OverDrive	27
6.4. Primjer korisničkog sučelja Kindle	28
7. Knjižni klubovi i elektronička knjiga.....	32
7.1. Goodreads	33
7.2. Shelfari.....	35
8. Elektronička knjiga u Hrvatskoj	37
8.1. E –knjiga u kontekstu pravnih dokumenata u Hrvatskoj	39
8.2. Mogućnosti suradnje nakladnika i narodnih knjižnica RH.....	41
9. Zaključak	43
Literatura	45

Sažetak

U ovom diplomskom radu govori se o pitanjima elektroničke knjige i mogućnostima suradnje nakladnika i narodnih knjižnica. Definirani su relevantni pojmovi vezani za proizvodnju, razvoj i prodaju elektroničke knjige. Navode se karakteristike elektroničkih knjiga i njihov položaj na tržištu knjiga. Prikazani su trenutno najkorišteniji formati elektroničkih knjiga, najpopularniji čitači, te tvrtke koje se bave njihovim razvojem. Elektroničke knjige predstavljene su u kontekstu tehnologije i pravnih okvira u Hrvatskoj. Osim navedenih predstavljene su razne mrežne aplikacije i sjedišta koja okupljaju ljubitelje knjige općenito, ali i mogućnosti izdavanja i uređivanja elektroničkih knjiga. Na primjerima stranih narodnih knjižnica prikazana je mogućnost raznolike ponude elektroničkih knjiga za narodne knjižnice. Prikazana su dva poznatija korisnička sučelja i njihove mogućnosti za korisnike kao primjer mogućeg poslovnog rješenja. Nudi se presjek aktualnih tema i zbivanja na svjetskom tržištu elektroničkih knjiga, te slika stanja dostupnosti elektroničkih knjiga u Hrvatskoj. Predstavljene su neki od projekata uvođenja elektroničke knjige na hrvatsko tržište. Na temelju prikaza stanja, na većinom angloameričkim govornim područjima, izneseni su prijedlozi moguće suradnje nakladnika i narodnih knjižnica u Hrvatskoj kada je u pitanju elektronička knjiga.

KLJUČNE RIJEČI: elektroničke knjige, elektroničko nakladništvo, modeli poslovanja elektroničkih knjiga, e-čitači, formati elektroničkih knjiga, narodne knjižnice

1. Uvod

U ovom radu govorit će se o problematici elektroničke knjige kao proizvoda na tržištu. Pokušat će se dati pregled trendova i stavova koji prevladavaju među nakladnicima kao proizvođačima elektroničkih knjiga, distributerima elektroničkih knjiga, te narodnim knjižnicama i krajnjim korisnicima kao kupcima i čitateljima elektroničkih knjiga. Na neke od problema predstavljenih u ovom radu nije moguće dati odgovore, ali predstaviti će se problematika koju hrvatsko izdavaštvo tek treba uhvatiti u koštac i iznijeti informacije koje mogu pomoći u savladavanju mogućih prepreka. Budući da ćemo govoriti o elektroničkoj knjizi kao proizvodu koji ovisi o razvoju i širenju tehnološke infrastrukture i informacijske osviještenosti, u našim krajevima ona još uvijek nije zauzela istaknutije mjesto kao komercijalni proizvod. Ovim pregledom nastoji se potaknuti zanimanje za elektroničku knjigu i „učenje“ na primjeru nakladnika, distributera, narodnih knjižnica i čitatelja angloameričkih područja gdje se, može se slobodno reći, vodi bitka za prava i tržište elektroničke knjige.

Cilj ovog diplomskog rada jest skrenuti pozornost na problematiku elektroničke knjige i njezin položaj u svijetu nakladnika i narodnih knjižnica. Kako bi se što kvalitetnije predstavila problematika i pokušali istaknuti oni segmenti koji su najbitniji za ovaj rad postaviti će se jasni okviri u kojima će se promatrati tematika. Prije svega bitno je pojasniti kako se za potrebe ove diplomske radnje elektronička knjiga definira kao tekstualni sadržaj kojeg je moguće zaprimiti na ručno upravljani uređaj (engl. „text downloadable to a hand held device“¹) Ovom definicijom želi se izbjeći sve one digitalne sadržaje koji se nerijetko mogu pobrkati sa elektroničkom knjigom i koje čitatelji knjiga u papirnom obliku ne bi prepoznali pod pojmom (elektronička) knjiga. Već u samom naslovu odabrano se promatrati elektroničku knjigu u odnosu nakladnika i narodnih knjižnica. Nakladnik je ovdje u kontekstu proizvođača koji na tržište plasira svoj proizvod – elektroničku knjigu. Naglasak je stavljen na takozvano komercijalno nakladništvo. Narodne knjižnice odabrane su zbog svoje prisutnosti svugdje u svijetu, te zbog njihove osnovne zadaće koja je osiguravanje pristupa znanju, informacijama, cijelo-životnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice². Narodne knjižnice pružaju pregled obrazaca korisničkog ponašanja i odabira. Narodne knjižnice su također jedan od najvećih potencijalnih suradnika za

---

¹IFLA E-Lending Background Paper, str. 1.URL: <http://www.ifla.org/en/news/ifla-releases-background-paper-on-e-lending> (2012-06-27)

² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 15

nakladnike u predstavljanju svojih izdanja elektroničkih knjiga krajnjem korisniku. Kao početak vremenskog okvira za pregled problematike u sklopu ovog diplomskog rada proizvoljno je odabrana 2007. godina. Dva najbitnija razloga za ovaj izbor su: a) to je godina kada je američka tvrtka Amazon na tržište izbacila prvu komercijalnu verziju čitača Kindle koji je elektroničku knjigu popularizirao i predstavio je kao proizvod mnogim krajnjim korisnicima; b) iste je godine u Hrvatskoj donesen sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige. Za mnoge segmente koji se dotiču pitanja elektroničke knjige – njezine proizvodnje, raspačavanja, kupovine i samog korištenja, formiranje radnih grupa sa ciljem uspostave zadovoljavajuće suradnje između nakladnika i narodnih knjižnica u svijetu tek je u tijeku. Neka od pitanja koja predstavljaju najveći jaz između dviju strana – nakladnika i narodnih knjižnica, osim problematike vrednovanja elektroničke knjige kao proizvoda, obuhvaćaju razvoj tehnologije i njezinu nejednaku rasprostranjenost, te pravne okvire koji nerijetko nisu u stanju pratiti tehnološki razvoj. Od pravnih okvira koji predstavljaju najveći kamen spoticanja treba spomenuti problematiku pristupa elektroničkim knjigama i pitanje vlasništva elektroničkih knjiga. Neki od glavnih faktora koji utječu na dostupnost elektroničke knjige u svijetu osim nakladnika i narodnih knjižnica su distributeri i korisničke platforme koje se nude čitateljima kao krajnjim korisnicima. Ponudit će se presjek aktualnih tema vezanih za pojavu elektroničke knjige.

2. Definicije korištenih pojmova

Kako bi se olakšalo razumijevanje problematike iznosi se pregled pojmova relevantnih za pitanja elektroničke knjige u kontekstu nakladnika i narodnih knjižnica:

Elektronička knjiga, e-book, digitalna knjiga, eknjiga – tekstualna i vizualna publikacija u elektroničkom obliku, proizvedena, izdana i čitljiva na računalima i drugim elektroničkim uređajima³. Elektroničke knjige su predstavljene vizualno i zvučno, prethodne su zvučnim knjigama koje su bile prvi primjer potencijala elektroničkog izdavaštva. Glavna komponenta koja sačinjava elektroničku knjigu je tekst, dok se sve ostale komponente (zvuk, slike, film/snimke/animacije) mogu smatrati dodacima⁴.

Elektroničko izdavaštvo - djelatnost izdavanja knjiga u formatu koji je čitljiv na računalu⁵

Narodna knjižnica - lokalno obavijesno središte, koje svojim korisnicima omogućava neposredan pristup svim vrstama znanja i informacija.⁶

E-posudba – (engl. e-lending) usluga pružanja dostupnosti digitalnom objektu na određeni vremenski period, koja nije u direktnom ili indirektnom ekonomskom ili reklamnom svojstvu. E-posudba se odvija na dva načina: pružanjem pristupa dijelu na određeni vremenski period ili dopuštanja preuzimanja sadržaja na računalo ili uređaj za čitanje gdje se sadržaj nakon određenog vremenskog perioda sam uništi ili izbriše⁷

Autorsko pravo – pravo autora na njihovim djelima iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja⁸

Nakladnik – osoba ili organizacija koja se bavi pripremom i izdavanjem tiskanih knjiga, časopisa, novina ili elektroničkih sadržaja, te njihovim puštanjem u javnost⁹

DRM (Digital Rights Management) – tehnološko rješenje za zaštitu digitalnog sadržaja. Primjeri DRM-a mogu biti "zaključavanje" sadržaja za određeni korisnički račun, upotreba lozinke za pristup sadržaju, upotreba vodenih žigova i slično. DRM može biti aktivan – kod

---

³ The Oxford Companion to the Book. Eileen Gardiner and Ronald G. Musto, Oxford University Press 2010. Preuzeto sa: Wall Street Journal / Book Excerpt

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704187204575102110426333220.html> (2012-08-23)

⁴ Engleski: enhancements - uključuje multimediju

⁵ Oxford Advanced Learner's Dictionary. Eighth edition , Oxford University Press, 2010. str. 491.

⁶ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice,1994. Prema: IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 105.

⁷ Hiemlcrone, Herald von et al. E-publishing and the challenge for libraries: A discussion paper 05. April 2012. URL: <http://db.dk/files/dbf.dk/E%E2%80%90publishing%20and%20the%20challenge%20for%20libraries%20-%20discussion%20paper.pdf> (2012-09-06)

⁸ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. Pročišćeni tekst zakona NN 167/03, 79/07, 80/11. URL: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (2012-08-26)

⁹ Oxford Advanced Learner's Dictionary. Eighth edition , Oxford University Press, 2010. str. 1227.

elektroničkih knjiga to bi bila zaštita koja onemogućava neautorizirano snimanje ili dijeljenje sadržaja, ili može biti pasivan – primjer bi bio vodeni žig koji suptilno označava vlasništvo ili porijeklo originalnog sadržaja.¹⁰

E-čitač (ili čitač elektroničkih knjiga, engl. e-book reader) – prijenosni uređaj koji služi za čitanje elektroničkih publikacija¹¹

E-tinta (E Ink) - optička komponenta koju koriste u zaslonskim tehnologijama. Sastoji se od mikro-kapsula koje su promjera ljudske vlasi. Navedene mikro-kapsule sadrže pozitivno nabijene bijele čestice i negativno nabijene crne čestice koje se nalaze u prozirnoj tekućini. Upotrebom pozitivnih i negativnih električkih polja odgovarajuće čestice pomiču se na površinu i tako postaju vidljive čitatelju. Razvojem ove tehnologije moguće je gotovo svaku površinu pretvoriti u *pametan zaslon* (Engl. Smart Ink Display)¹²

E-papir – generalni naziv koji se koristi za zaslonske tehnologije koje svojim dizajnom oponašaju odlike papira i tinte. Sve je više tvrtki koje se bave razvojem tehnologije e-papira.¹³

Čitatelj – osoba koja čita, posebice osoba koja čita puno ili na određeni način¹⁴

Poslovni modeli elektroničkih knjiga – poslovni modeli obrade, pohrane, prodaje i distribucije elektroničkih knjiga¹⁵

---

¹⁰ Harris, Christopher. Ebooks 101: DRM (Digital Rights Management) URL: <http://americanlibrariesmagazine.org/e-content/ebooks-101-drm-digital-rights-management> (2012-08-27)

¹¹ TechTerms.com URL: <http://www.techterms.com/definition/ereader> (2012-09-03)

¹² E Ink URL: <http://www.eink.com/technology.html> (2012-08-30)

¹³ Epaper Central URL: <http://www.epapercentral.com/epaper-technologies-guide> (2012-08-30)

¹⁴ Oxford Advanced Learner's Dictionary. Eighth edition, Oxford University Press, 2010. str. 1262.

¹⁵ Harris, Christopher. Ebooks 101: DRM (Digital Rights Management) URL: http://americanlibrariesmagazine.org/sites/default/files/EbookBusinessModelsPublicLibs_ALA.pdf (2012-08-22)

3. Nakladnici i elektronička knjiga

„Posao nakladnika uvijek je bio da dodaje vrijednost informaciji.“¹⁶

Budući da su nakladnički trendovi po pitanju elektroničke knjige, njezine proizvodnje i predstavljanja na tržište tek u razvoju, od iznimne je važnosti pratiti postupke vodećih nakladnika današnjice. Poslovne odluke takozvane „Velike šestice“ u svijetu izdavaštva mogle bi biti korisni pokazatelj onoga što čeka i hrvatsko tržište elektroničkih knjiga.¹⁷ Kod objave e-izdanja nakladnici se susreću s nizom novih izazova, koji prije svega ovise o nakladničkom polju u kojem nakladnik djeluje, kao i o recepciji elektroničkih knjiga u njihovu okruženju.¹⁸ Veliku šesticu (The Big Six) čine: HarperCollins, Simon and Shuster, Macmillan, Hachette, RandomHouse i Penguin. Različiti nakladnici različito pristupaju problemu poslovnih modela elektroničke knjige. Od Velike šestice dva nakladnika: Simon and Shuster i Macmillan u potpunosti su onemogućili knjižnicama iznajmljivanje svojih izdanja. HarperCollins je u 2011. godini posudbu svojih izdanja u knjižnicama ograničio na 26 puta. Hachette je maknuo svoja nova¹⁹ izdanja iz knjižničnih kataloga, dok je RandomHouse, koji omogućava knjižnicama pristup svim svojim izdanjima za posudbu, utrostručio cijene elektroničkih knjiga. Penguin je prekinuo knjižničnu posudbu svojih izdanja elektroničkih knjiga prošle godine, ali je American Library Association ove godine najavila njegovo sudjelovanje u eksperimentalnom projektu sa distributerom elektroničkih knjiga 3M i New York Public Library te Brooklyn Public Library. Pilot projekt ponudit će elektroničke knjige Penguinovih izdanja knjižnicama u periodu od godine dana sa mogućnošću produženja ugovora. Naslove će knjižnice biti u mogućnosti dati na posudbu sa odgodom od šest mjeseci nakon njihovog izlaska na tržište. Svrha projekta koji treba zaživjeti u kolovozu ove godine je utvrđivanje mogućih uvjeta nastavka ponude Penguinovih elektroničkih knjiga na posudbu u američkim narodnim knjižnicama.²⁰

Najproblematičnijim čine se nesuglasice oko cijene elektroničkih knjiga, pa je tako u travnju ove godine od strane američkog ministarstva pravde (America Department of Justice –

---

¹⁶ Jelušić, Srećko. Oglеди o nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak , 2012. Str. 11.

¹⁷ Zaitchik, Alexander. Amazon's 1 million secret. URL:

http://www.salon.com/2012/04/08/amazons_1_million_slush_fund/ (2012-08-10)

¹⁸ Jelušić, Srećko. Oglеди o nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak , 2012. Str. 97.

¹⁹ U tekstu se navodi naziv *Frontlist titles* i pod njime se podrazumijevaju svi naslovi nekog izdavača koji nisu stariji od godinu dana

²⁰ 3M. Penguin Group (USA) Launches Library Lending Pilot Program URL: <http://news.3m.com/press-release/company/penguin-group-usa-launches-library-lending-pilot-program> (2012-08-24)

DoJ) podignuta tužba protiv Apple-a i pet velikih nakladnika (Hachette SA, HarperCollins, Macmillan, Penguin i Simon & Schuster) pod sumnjom manipulacije cijenom elektroničkih knjiga i utjecanjem na tržište.²¹

Način na koji se utvrđivala cijena elektroničkih knjiga temeljio se na već poznatom modelu koji se koristi za tiskane knjige – Wholesale Model. (Slika 1.)

Wholesale Model

Slika 1. Wholesale Model²²

Prema tom modelu nakladnik određuje preporučenu maloprodajnu cijenu, a veleprodajni kupci i distributeri mogu knjigu nabaviti po oko upola manjoj cijeni. Na odluci je prodavača i distributera po kojoj maloprodajnoj cijeni žele staviti knjigu na tržište.

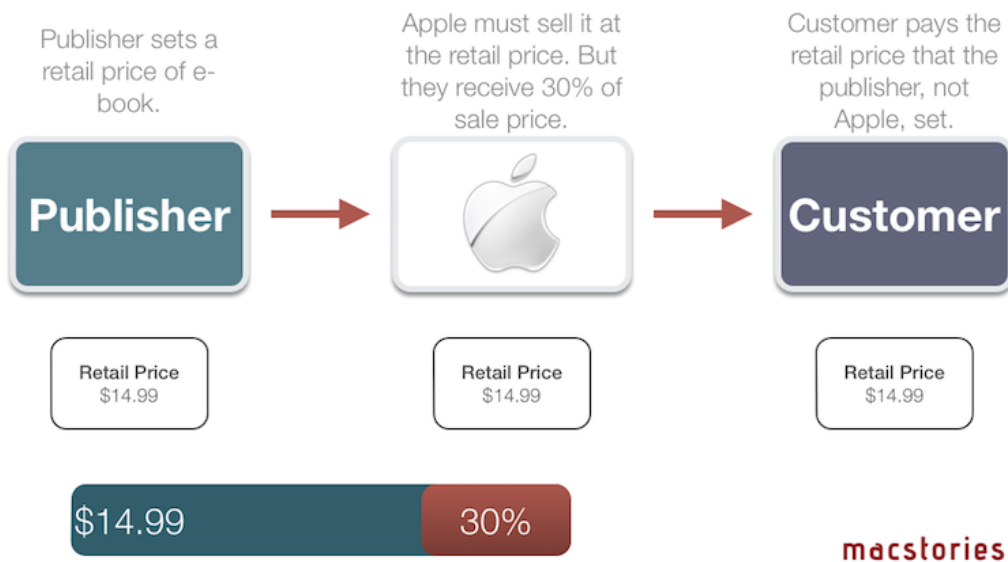
Problem je nastao kada je 2010 godine Apple lansirao svoju iBookstore platformu i sa navedenih pet nakladnika potpisao ugovor za model prema kojem bi se kreirala cijena elektroničkih knjiga – Agency Model. (Slika 2.) Prema navedenom modelu nakladnik je i dalje taj koji određuje maloprodajnu cijenu knjige, ali sada Apple sudjeluje u zaradi od prodaje sa čvrstih trideset posto. Prema ugovoru cijena elektroničke knjige u iBookstore-e mora biti najmanja moguća na tržištu. Ukoliko neki drugi prodavač ponudi nižu cijenu postoji opasnost za nakladnika da bude na gubitku pri korigiranju cijene radi poštovanja ugovora sa Apple-om. Jedan od takvih prodavača bio je Amazon koji je u svrhu promoviranja svoje Kindle platforme odlučio prihvatiti gubitak profita i na vlastitu štetu sniziti cijenu elektroničkih knjiga u svojoj ponudi.

²¹Scribd. URL: <http://www.scribd.com/doc/88883288/e-Books-04112012> (2012-08-25)

²²Slika 1. Spencer, Graham. Understanding The Agency Model And The DOJ's Allegations Against Apple And Those Publishers. URL: <http://www.macstories.net/stories/understanding-the-agency-model-and-the-dojs-allegations-against-apple-and-those-publishers/> (2012-08-25)

Za sada, tri su nakladnika (Simon & Schuster, HarperCollins and the Hachette Book Group) opovrgnula optužbe malverzacije i potpisala nagodbu, a priča o cijeni elektroničke knjige još nije završila. Mnogo je polemika oko teorija zavjere između Apple-a i Amazon-a, te njihovoj borbi za prevlast na tržištu elektroničke knjige, ali o njima se u radu neće govoriti.

Apple's Agency Model

Slika 2. Apple Agency Model²³

Elektroničke knjige nude mogućnosti samoizdavanja s puno manjim financijskim ulaganjima u usporedbi s tiskanim izdanjima. Pred autorima koji se odluče na samoizdavanje elektroničkih knjiga postoji više opcija, a predstaviti će se samo neke.

Primjer samoizdavanja elektroničkih knjiga Lulu:

How to publish your eBook:

Slika 3. Lulu sučelje - How to publish your eBook²⁴

²³ Slika 2. Spencer, Graham. Understanding The Agency Model And The DOJ's Allegations Against Apple And Those Publishers URL: <http://www.macstories.net/stories/understanding-the-agency-model-and-the-doj-s-allegations-against-apple-and-those-publishers/> (2012-08-25)

²⁴ Slika 3. Lulu eBook Publishing URL: http://www.lulu.com/publish/ebooks/?cid=us_pubpage_ebooks (2012-08-25)

Lulu je projekt koji nudi autorima mogućnosti samoizdavanja svih vrsta izdanja u raznim formatima bez ikakve naknade. Na Lulu stvaranje elektroničkih knjiga dostupno je svima, a nudi se i mogućnost distribucije prema raznim prodavačima – od Amazona do iBookstore-a²⁵. U slučaju prodaje Lulu autorima nudi 80/20 omjer zarade. Lulu na svojim stranicama nudi izuzetno jednostavne korake koje može pratiti svatko tko je zainteresiran za samoizdavanje. (Slika 3.)

Primjer samoizdavanja elektroničkih knjiga Kindle Direct Publishing (KDP):

Slika 4. Kindle Direct Publishing vizualni identitet²⁶

Kindle Direct Publishing (KDP) nudi autorima mogućnost samoizdavanja elektroničkih knjiga za Kindle platformu bez naknade. Autori mogu sudjelovati u raznim programima promocije i prodaje knjiga. Kindle autorima nudi više modela prodaje ovako stvorenih elektroničkih knjiga: 35% zarade i 70% zarade od prodaje od kojih svaki ima svoje uvjete²⁷. Kindle Direct Publishing dio je Amazon carstva i kao takav osigurava širok spektar mogućnosti i modela za autore koji su zainteresirani za njihov oblik samoizdavanja. (Slika 4.)

Primjer samoizdavanja elektroničkih knjiga Smashwords:

Home About How to Publish on Smashwords FAQ Join for Free!

Slika 5. Smashwords²⁸

Smashwords je tvrtka nastala 2008. godine i jedan je od najvećih svjetskih distributera nezavisnih²⁹ elektroničkih knjiga. Autorima se ovdje nude besplatni marketinški alati,

²⁵ Lulu Press Centar URL: http://lulupresscenter.com/page/view/p/lulu_com (2012-08-25)

²⁶ Slika 4. Kindle Direct Publishing URL: <https://kdp.amazon.com/self-publishing/signin> (2012-08-25)

²⁷ Kindle Direct Publishing URL: <https://kdp.amazon.com/self-publishing/help?topicId=A29FL26OKE7R7B> (2012-08-25)

²⁸ Slika 5. Smashwords URL: <http://www.smashwords.com/> (2012-08-30)

²⁹ Engleski: indie ebooks, što je skraćeno od independent.

mogućnost distribucije, kontrola metapodataka i prodajni izvještaji. Također autor ima kontrolu nad omogućavanjem dostupnosti uzoraka potencijalnim čitateljima, odabirom cijene i promocijom. Smashwords čitateljima i poslovnim partnerima nudi preko sto tisuća provjerenih elektroničkih knjiga od strane preko 45 tisuća autora i izdavača³⁰.

---

³⁰ Smashwords URL: <http://www.smashwords.com/about> (2012-08-30)

4. Narodne knjižnice i elektronička knjiga

Razni dokumenti koji se tiču narodnih knjižnica u svojim smjernicama i preporukama za narodne knjižnice na više mjesta napominju i uključivanje elektroničkih knjiga.

„Narodna knjižnica mora, uz zakone o autorskom pravu koji se odnose na tiskane izvore, pratiti i sve zakone o autorskom pravu koje se odnose na digitalne izvore.“³¹

„...potrebe narodnih knjižnica za smjernicama koje će odražavati sve promjene u informacijskom svijetu u kojem danas djeluju.“³²

Zakon o autorskom pravu, posebno onaj koji se odnosi na elektroničke publikacije, vrlo je važan za rad narodne knjižnice.³³

Zbirke i službe moraju, uz tradicionalnu građu, sadržavati i sve odgovarajuće medije i suvremene tehnologije. Visoka kvaliteta i primjerenost lokalnim potrebama i uvjetima od temeljne su važnosti. Građa mora odražavati suvremena kretanja i društveni razvitak te biti pamćenjem ljudskih težnji i mašte.³⁴

Potražnja za elektroničkim knjigama u narodnim knjižnicama od strane korisnika započela je trend nabave elektroničkih knjiga u američkim knjižnicama. Početkom prošle godine Phill Bradely potpredsjednik CILIP-a (Chartered Institute of Library and Information Professionals) izjavio je kako četvrtina knjižničnih vijeća pruža uslugu posudbe elektroničkih knjiga.³⁵ Da bi se prikazalo kako ponuda elektroničkih knjiga u knjižnicama može izgledati odabrano je nekoliko primjera iz prakse.

---

³¹ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 76.

³² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

³³ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 34.

³⁴ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 1994. Prema: IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 66

³⁵ Say, Mark. Public libraries open doors for e-books URL: <http://www.guardian.co.uk/government-computing-network/2011/apr/14/public-library-ebook-service-grows-cilip-lincolnshire> (2012-08-27)

4.1. Primjer Los Angeles Public Library

Los Angeles Public Library (LAPL)³⁶ svim stanovnicima grada Los Angeles nudi mogućnost mrežnog učlanjenja i dobivanja e-kartice (eCard) koja vrijedi isključivo za pristup mrežnim bazama podataka i preuzimanju mrežnih sadržaja. Članovi vlasnici klasičnih knjižničnih kartica imaju pristup svim uslugama knjižnice. Trenutno LAPL u svojoj ponudi elektroničkih knjiga omogućava usluge posudbe na nekoliko različitih načina³⁷. LAPL nudi svojim članovima razne elektroničke sadržaje od čega ćemo istaknuti samo one koji se tiču elektroničkih knjiga. Na izboru su:

OverDrive aplikacija – OverDrive je vodeći distributer digitalnih sadržaja – elektroničkih knjiga, audio knjiga i ostalih digitalnih sadržaja. Pružatelj je usluga za izdavače, knjižnice, škole i trgovce. O ovoj aplikaciji će se govoriti više naknadno u tekstu.

Axis 360 aplikacija – koristi Blio programsko sučelje koje se može preuzeti bez naknade. Trenutno se mogu koristiti na Windows OS kućnom računaru, iOS i Android mobilnim uređajima. Posuđene elektroničke knjige mogu se preko korisničkog računa prebaciti na više uređaja koji podržavaju Blio programsko rješenje.³⁸ Pružatelj usluga najavljuje buduću mogućnost preuzimanja sadržaja na Nook, Kobo, Sony, Mac kućnim računalima, WebOS i Kindle uređaju.³⁹

EBSCOhost eBooks – vodeći pružatelj usluga baza podataka i elektroničkih knjiga za knjižnice i razne institucije. U ponudi je više od 375 baza podataka, preko 300 tisuća elektroničkih knjiga i audio knjiga putem EBSCOhost platforme. EBSCO nudi pristup člancima iz novina i časopisa putem EBSCOhost-a i H.W.Wilson bazu, elektroničke knjige i audio knjige, Digital Archives bazu, te tiskane knjige izdavača Salem Press⁴⁰.

OneClickdigital – baza audio knjiga izdavača Recorded Books, koji je dio Hights Cross Communication. Hights Cross Communication je izdavačka grupa koja pruža usluge edukacijskim ustanovama i knjižnicama⁴¹.

Freegal Music – projekt Library Ideas, Sony Music i Ioda Rightsholder Dashboard koji knjižničnim članovima omogućava preuzimanje glazbe u MP3 formatu⁴².

---

³⁶ Los Angeles Public Library URL: <http://www.lapl.org/index.php> (2012-08-27)

³⁷ Los Angeles Public Library URL: <http://www.lapl.org/catalog/emedial.html/> (2012-08-27)

³⁸ Na primjer sa iPhona na iPad

³⁹ Axis 360 eBook platform URL: <http://monroepl.org/blio.html> (2012-08-27)

⁴⁰ EBSCOhost URL: <http://www.ebscohost.com/about-us> (2012-08-27)

⁴¹ Hights Cross Communication URL: <http://www.hightscross.com/> (2012-08-27)

⁴² Freegal Music URL: <https://www.freegalmusic.com/users/sdlogin> (2012-08-27)

Javna domena – osim navedenih na mrežnim stranicama LAPL-a nalazi se popis od osam poveznica na razne projekte baza elektroničkih knjiga i naslova koji se nalaze u sklopu javne domene.

Popis uključuje: Alex Catalogue of Electronic Texts⁴³, Bartleby Library⁴⁴, Etext Center⁴⁵ (University of Virginia)⁴⁶, Google Book Search – Library Project⁴⁷, Hathi Trust Digital Library⁴⁸, Internet Archive⁴⁹, Project Gutenberg⁵⁰ i Internet Public Library: Online Text Collection⁵¹.

4.2. Primjer Hershey Public Library

Hershey je jedan mali gradić u Pennsilvanyji. Hershey Public Library⁵² odabrana je za primjer narodne knjižnice koja djeluje u manjem mjestu. Jedna od zanimljivosti je odluka knjižnice o nabavci elektroničkih čitača za posudbu članovima. U posjedu su dva primjerka Barnes and Noble Nook uređaja i dva Amazon Kindle uređaja sa ciljem informiranja građana i članova knjižnice o mogućnostima besplatnih elektroničkih knjiga i da bi im pružili iskustvo korištenja uređaja. Uređaji su dostupni svim članovima knjižnice starijim od osamnaest godina. Da bi uređaj posudili iz knjižnice član ne smije imati neplaćenih dugovanja prema knjižnici i mora potpisati ugovor o korištenju. Posudba uređaja traje deset dana i nije podložna produživanju toga roka. Prije posudbe član knjižnice može zatražiti da se na uređaj prebace određeni naslovi. U slučaju zakašnjenja ili oštećenja član koji je posudio uređaj obvezan je platiti određenu kaznu⁵³.

Hershey Public Library od elektroničkih knjiga svojim članovima nudi Capital Area Digital Media Online bazu koja je dostupna preko OverDrive sučelja, te Tumble Books⁵⁴ zbirku od 100 knjiga za djecu koja je dostupna na više jezika i preko iPad ili iTunes

---

⁴³ Alex Catalogue of Electronic Texts URL: <http://infomotions.com/alex/> (Pristup: 27.08.2012.)

⁴⁴ Bartleby.com URL: <http://www.bartleby.com/> (2012-08-27)

⁴⁵ Preimenovan u Scholars' Lab u međuvremenu

⁴⁶ Scholars' Lab URL: <http://www2.lib.virginia.edu/scholarslab/> (2012-08-27)

⁴⁷ Google Books Search URL: http://books.google.com/advanced_book_search?as_brr=1 (2012-08-27)

⁴⁸ Hathi Trust URL: <http://www.hathitrust.org/> (2012-08-27)

⁴⁹ Internet Archive URL: <http://archive.org/index.php> (2012-08-27)

⁵⁰ Project Gutenberg URL: <http://www.gutenberg.org/> (2012-08-27)

⁵¹ Internet Public Library URL:

<http://www.ipl.org/IPLBrowse/GetSubject?vid=13&cid=1&tid=7011&parent=7006> (2012-08-27)

⁵² Hershey Public Library URL: <http://www.hersheylibrary.org/> (2012-08-27)

⁵³ Hershey Public Library URL: <http://www.hersheylibrary.org/index.php/library-info/59-policies/498-e-reader-lending-policy> (2012-08-27)

⁵⁴ Tumble Books URL: http://www.tumblebooks.com/library/asp/book_details.asp?category=iPad%20Books (2012-08-27)

aplikacija. TumbleBooks zbirka se nadopunjava sa novim naslovima dječjih slikovnica i u izradi je.

U oba slučaja knjižnice su prepoznale informacijske i čitalačke potrebe sredina u kojima se nalaze i prema tome napravile ponudu elektroničkih knjiga i sličnih sadržaja. Tema elektroničkih knjiga potaknula je i pojedine autore na razmišljanje, pa je tako jedna od svjetski poznatih spisateljica Ursula K. LeGuin na svome blogu izrazila svoju zabrinutost i nezadovoljstvo postojećim poslovnim modelima i tretmanom elektroničke knjige u američkim knjižnicama.

„Kada bi elektroničke knjige zamijenile tiskane knjige, a broj knjižnica smanjen ili eliminiran kao stalan izvor dostupan svima, mogli bi pristupiti knjigama samo putem korporacija. Ne bi bilo jednostavno pronaći knjigu koju su korporacije ocijenile neprofitabilnom, zastarjelom, nepotrebnom ili neprijatnom; moglo bi biti teško saznati da li je tekst skraćivan ili falsificiran; ne bi moglo biti načina saznati istinu o postojanju neke knjige...Cilj knjižnica u elektroničkom dobu je isti kao što je uvijek bio: pružati stalni, neograničen besplatni pristup knjigama – tiskanim knjigama, elektroničkim knjigama, svim knjigama – svima.“⁵⁵

---

⁵⁵ Ursula LeGuin's Blog 56. Libraries and Ebooks 2.08.2012. URL: <http://www.ursulaklequin.com/Blog2012.html#New> (2012-09-08)

5. Pretpostavke o suradnji nakladnika i narodnih knjižnica

Trgovinu knjigom kao segment života knjige potrebno je više istražiti, a trenutne tenzije i vrlo javna borba za cijenu i uvjete ustupanja elektroničkih knjiga između nakladnika i knjižnica diljem svijeta trebale bi se promatrati kao izdašan izvor informacija za buduća istraživanja. Na upravo takvom temelju radna grupa Digital Content & Libraries Working Group of the American Library Association je tijekom više mjeseci ove godine promatrala i učila o problematici elektroničke knjige kako bi pokušala stvoriti prijedloge poslovnog modela elektroničke knjige za narodne knjižnice. Neki od zabrinjavajućih koraka od strane Velike šestice (Big Six) postali su prepreka za narodne knjižnice i ostvarivanje njihovih misija u svojim zajednicama⁵⁶.

U suradnji, ili nedostatku iste, između Velike šestice i narodnih knjižnica može se primjetiti širok raspon poslovnih prijedloga i modela koji su podložni čestim promjenama. Ne postoji jedinstven model za sve knjižnice, niti će on biti prihvatljiv svim nakladnicima i distributerima. Radna grupa DCWG (Digital Content & Libraries Working Group of the American Library Association) je nakon perioda proučavanja problematike u svome izvještaju⁵⁷ iznijela uvjete modela kojima bi knjižnice trebale težiti i one koje bi trebalo izbjegavati u pregovorima sa nakladnicima i distributerima elektroničkih knjiga. U pregovorima za narodne knjižnice savjetuju agresivniji pristup.

Neki od, na prvi pogled, glavnih aduta elektroničkih knjiga naspram tiskanih knjiga mogu predstavljati kamen spoticanja i razlog za brigu nakladnika. Jednom primjerku elektroničke knjige može istovremeno pristupiti više čitatelja, fizička udaljenost elektroničke knjige, pa tako i knjižnice kao mjesta sa kojeg čitatelj posuđuje elektroničku knjigu, od čitatelja je zanemariva. Nakladnici se boje pada prodaje, pa u nekim slučajevima inzistiraju na dolasku čitatelja u knjižnicu radi posudbe. Tako neki nakladnici teže poslovnom modelu za elektroničke knjige prema modelu tiskane knjige. Preporuča se istraživanje inovativnih modela koji koriste potencijale i prednosti elektroničke knjige. U nekim slučajevima nakladnici će ponuditi svoje elektroničke knjige po uvjetima lošijim nego za tiskana izdanja, nova izdanja se nude nakon određenog vremenskog roka ili se pak ograničava broj posudbi. U

---

⁵⁶ Albanese, Andrew. ALA Releases Report on Library E-book Business Models URL:

<http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/digital/content-and-e-books/article/53511-ala-releases-report-on-library-e-book-business-models.html> (2012-08-22)

⁵⁷ ALA Report. EBook Business Models for Public Libraries URL:

http://americanlibrariesmagazine.org/sites/default/files/EbookBusinessModelsPublicLibs_ALA.pdf (2012-08-22)

takvim slučajevima prirodno je očekivati i tražiti nešto drugo zauzvrat: neka druga izdanja po povoljnijim cijenama, udio u zaradi od elektroničkih izdanja koje čitatelji kupe preko knjižničnih mrežnih sjedišta ili pak ograničen pristup za određene naslove bez naknade.

Uvjeti kojima treba težiti su:

- **Uvrštavanje svih naslova**

Svi naslovi koji su dostupni za prodaju trebali bi biti dostupni i za knjižničnu posudbu. Knjižnice bi trebale imati mogućnost odbiti kupnju nekih naslova ako uvjete kupnje smatra nepovoljnima.

- **Trajna prava⁵⁸**

Trebala bi postojati mogućnost kupnje ili otkupa elektroničkih knjiga u svrhu trajnog posjedovanja za knjižnice. Također knjižnice bi trebale imati pravo prijenosa elektroničkih knjiga na neko drugo sučelje ili format, te mogućnost davanja na posudbu istih, bez vremenskog ograničenja za knjižnicu.

- **Integracija**

Izdavači bi trebali omogućiti pristup metapodacima i upravljačkim alatima za upravljanje i obradu elektroničkih knjiga u svrhu zadovoljstva krajnjih korisnika - čitatelja.

U postojećim modelima poslovanja za elektroničke knjige nailazimo na česta ograničenja:

a) najčešće ograničenje je ono prema uzoru na model tiskanih knjige: jedan čitatelj po primjerku elektroničke knjige⁵⁹. Ovaj model je u zajednici generalno prihvaćen, ali potiču se i moguće varijacije.⁶⁰

b) ograničen broj posudbi za pojedinu jedinicu naslova neke elektroničke knjige. Krajnji rezultat ovog ograničenja je primoranost kupnje istog naslova više puta, čime se kupnja pretvara u iznajmljivanje za knjižnice. Čak i uz tu činjenicu ovo je jedan od prihvaćenijih poslovnih modela. Trebala bi svakako postojati mogućnost otkupa prava na elektroničku knjigu nakon određenog broja godina ovakvog poslovnog modela⁶¹, ili pak nakon što knjižnica ostvari neki određeni broj posudbi čitatelja za određeni naslov. Na

---

⁵⁸ Engl. Enduring rights

⁵⁹ Engl. For each ebook license – prema otkupu za pojedinu jedinicu građe elektroničke knjige

⁶⁰ Pristup jednom primjerku za dva ili više istovremena čitatelja uz veću cijenu, ili pak kombinacija više čitatelja istovremeno za model ograničenog broja posudbi

⁶¹ Misli se na isticanje poslovnog ugovora koji nakon određenog vremenskog roka postaje nevažeći (Engleski Sunset provision)

temelju broja posudbi može postojati mnogo različitih poslovnih modela i potrebno je istražiti koji su za pojedinu knjižnicu najisplativiji.

c) Cijena elektroničkih knjiga varira od onih visoko iznad standardnih za tiskane knjige, pa do onih koje dolaze s popustom. Predlaže se dogovor cijene prema najboljim mogućim uvjetima ili pak neku vrstu pretplate na elektronička izdanja nakladnika.

d) Odgođena prodaja naslova elektroničkih izdanja za knjižnice je u suštini povreda principa uključivanja svih naslova, te se treba težiti poslovnom dogovoru za nižu cijenu naslova s odgodom. Za knjižnice bi trebala postojati mogućnost plaćanja za raniju dostupnost naslova koji bi inače bili kasnije dostupni za knjižnice.

e) Inzistiranje nakladnika da se knjižnična posudba njihovih elektroničkih knjiga odvija isključivo iz knjižnice stvorit će pogrešnu sliku o elektroničkim knjigama i zbuniti korisnike. Ako nakladnik inzistira na ograničavanju fizičkih cirkulacija svojih naslova elektroničkih knjiga treba razmisliti o ograničenju čitatelja na članove knjižnice koji se nalaze u granicama koje određena narodna knjižnica pokriva.

f) Nakladnik može u svome prijedlogu poslovnog modela zabraniti cirkulaciju svojih naslova elektroničkih knjiga između više različitih institucija.

g) Poslovni modeli za knjige koje postoje samo u elektroničkom obliku trebali bi odražavati prednosti elektroničkih knjiga i knjižnice bi trebale istaknuti korištenje elektroničkih knjiga koje ulaze u javnu domenu, te besplatnih izdanja.

U izradi poslovnih modela između nakladnika i narodnih knjižnica za elektroničke knjige treba istaknuti i prednosti za nakladnike. Na tržištu elektroničke knjige dominiraju veliki distributeri i konglomerati, ali knjižnice mogu i trebaju zauzeti veću ulogu nego što je trenutno imaju. Prednosti koje narodne knjižnice mogu ponuditi nakladnicima kao poslovnim partnerima nipošto ne treba previdjeti. U vrijeme tehnoloških, društvenih i ekonomskih promjena ljudi češće koriste knjižnice, a uz propadanje i zatvaranje mnogih neovisnih lanaca i malih knjižara nakladnici će naići na plodno tlo ako se odluče svoja izdanja promovirati preko narodnih knjižnica.

Narodna knjižnica u kontekstu elektroničkih knjiga za čitatelje može predstavljati:

Mjesto pronalaska⁶² - knjižnica može nakladniku ponuditi povezivanje čitatelja sa vijestima, katalogima i najavama novih izdanja elektroničkih naslova. Uvjetovanjem promoviranja samo naslova kojima knjižnica ima pristup, knjižnica može pregovarati za

---

⁶² Engleski Enhanced discovery

povoljnije modele poslovanja. Povratna informacija od strane čitatelja na kataloge i najavljena izdanja elektroničkih knjiga od strane nakladnika može biti korisna smjernica za kreiranje uspješnije nabavljачke politike narodne knjižnice.

Lanac prodaje – dodavanjem opcije kupovine nekog izdanja u knjižnični katalog knjižnice mogu pospješiti prodaju za nakladnika, što otvara mogućnost pregovora za sudjelovanje u zaradi ili ostvarivanju povoljnijih uvjeta kupnje budućih izdanja za narodnu knjižnicu.

Izvor preporuka – pružanjem „review“ ocjena i komentara čitatelja za pojedine naslove stimulira se prodaja

Kako bi ove navedene smjernice modela mogli provesti u djelo treba istražiti važeće pravne okvire i tehnološke mogućnosti koje se pružaju.

6. Elektronička knjiga u okvirima tehnologije

Zanimljivo je da je čitanje tiskane knjige u cijelom nakladničkom lancu ostalo još jedini postupak u kojem nema računala. Od prelaska na čitanje elektroničkih knjiga nema više niti jednog postupka u kojem nema računala.⁶³ Prema tome, elektroničke knjige izuzetno su ovisne o pristupu tehnologiji i tehnološkim pomagalima. Osim pregleda dostupnih uređaja i formata valja spomenuti i njihovu povezanost za pojedine proizvođače - nakladnike, distributere, pa i multinacionalne kompanije koje se pojavljuju kao krajnji vlasnici navedenih.⁶⁴

6.1. Distributeri

3M⁶⁵ je kompanija koja djeluje u 6 različitih poslovnih sektora . Jedan od njezinih projekata pod nazivom *txtr GmbH* bavi se ponudom globalnih digitalnih platformi za elektroničko čitanje koje uključuju sadržajne usluge i obradu, te *back-end services and front-end applications*. Txtr platforma udovoljava industrijskim standardima poput Onix-a, ePub-a i PDF-formata, te pruža Adobe DRM podršku. Također podržavaju sustav B2B (Bussines to Bussines) i B2B2C (Bussines to Bussines to Consumer)

Bibliotheca⁶⁶ je svjetski distributer tehnoloških rješenja za knjižnice. Sredinom ove godine Bibliotheca se udružila s Douglas County Libraries (DCL) na projektu izrade platforme koja će se bazirati na otvorenim standardima. Glavni ciljevi ovog projekta su izrada jedinstvene platforme za ostvarivanje manjih troškova pri izgradnji zbirke i nabavi knjižnične građe, integracija i uključivanje u već postojeće knjižnične sustave i stvaranje okružja ugodnog za knjižnične korisnike, te ekspanzija digitalnih sadržaja koje izdavači nude knjižnicama.

Freading⁶⁷ je projekt američke tvrtke **Library ideas**. Neke od glavnih odlika ovog projekta su: nema pristupnih troškova ili pristojbi na sadržaje koji se nude, pristup svim

---

⁶³ Jelušić, Srećko. Ogleđi o nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak , 2012. Str. 113.

⁶⁴Kristen Lamb's Blog. Big Six Publishing is Dead—Welcome the Massive Three URL: <http://warriorwriters.wordpress.com/2012/05/02/big-six-publishing-is-dead-welcome-the-massive-three/> (2012-08-16)

⁶⁵ 3M URL: http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/en_US/3MLibrarySystems/Home/Products/Cloud+Library/ (2012-08-27)

⁶⁶ Bibliotheca URL: <http://www.bibliotheca.com/1/index.php> (2012-08-30)

⁶⁷ Library Ideas, Freading URL: <http://www.libraryideas.com/freading.html> (2012-08-30)

sadržajima se podrazumijeva dok se naplaćuje samo za sadržaje koje se koristi, pruža se istovremen pristup svim sadržajima, potpuna elektronska kontrola troškova za knjižnice. Nakladnicima se nudi pristup tržištu knjižnica, isplate prema svakoj knjižničnoj posudbi, te pristup izvještajima stvarnog vremena⁶⁸ i mjesečne zarade od knjižničnih posudbi.

Open Library⁶⁹ je projekt u sklopu **Internet Archive** pothvata za stvaranje otvorene knjižnice elektroničkih knjiga. Financira se putem donacija i subvencija i radi na principu Wikipedije gdje je cilj jedna Internet stranica za svaku izdanu knjigu⁷⁰.

6.2. Uređaji i formati

Određeni uređaji vezani su za određene formate. Razvojni programeri često rade na usavršavanju uređaja i formata koje oni podržavaju usporedo. Tijekom razvoja elektroničkih publikacija postojalo je mnogo različitih uređaja i formata od kojih će se predstaviti samo neke koji se najčešće koriste danas.

Kindle/ Mobipocket

Slika 8. Vizualni identitet Kindle / Mobipocket⁷¹

Kindle serija uređaja koju čine Kindle, Kindle Touch/Kindle Touch 3G, Kindle Keyboard 3G, Kindle DX, Kindle Fire/Kindle Fire HD/Kindle Fire HD 4G, te Kindle Paperwhite/Kindle Paperwhite 3G⁷², koristi format imenom Mobipocket kojeg je osmislila francuska tvrtka Mobipocket, a zovu ga još i Kindle format. Za razvoj ovog formata i njegovu upotrebu brine se američka kompanija Amazon, a jedan je od prvih korištenih formata elektroničkih knjiga.

⁶⁸ Engleski: real-time

⁶⁹ Open Library URL: <http://openlibrary.org/> (2012-08-30)

⁷⁰ „One web page for every book ever published“.

⁷¹ Slika 8 Vizualni identitet Kindle/Mobipocket URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)

⁷² Popis trenutno dostupnih Kindle uređaja na tržištu, od kojih tehnologiju e-tinte (E-Ink) imaju svi osim modela Kindle Fire čiji je ekran osjetljiv na dodir (Touchscreen) i u boji.

Navedeni format zasniva se na HTML 3.2 bazi i omogućava opcionalnu upotrebu DRM rješenja. Mehanizam prikaza za Mobipocket / Kindle format nije se puno mijenjao zadnjih osam godina. Popis uređaja na kojima je ovaj format čitljiv uključuje sve uređaje na koje se može preuzeti Kindle aplikacija (iPad, iPod, iPhone, Android, Blackberry, Windows Phone, WebOS tablet, standardno kućno računalo i Mac računalo.) Format se prepoznaje po ekstenzijama: .mobi, .prc i .azv među kojima nema većih funkcionalnih razlika.

ePub

Slika 9. Vizualni identitet ePub⁷³

ePub format osmišljen je kao standardni format za industrije elektroničke knjige diljem svijeta i održava ga neprofitna organizacija International Digital Publishing Forum (IDPF). Zasniva se na nizu drugih standarda i tehnika poput Open eBook i XHTML 1.1, ali je jedinstven po kombinaciji koju koristi i može se primijeniti na skoro sve tipove elektroničkih knjiga. Mehanizam prikaza zahtjeva još rada na razvoju, ali mogućnosti za oblikovanje sadržaja ePub formata prednjače pred svim ostalim formatima. Za ovaj format postoji više DRM rješenja od koji se najčešće koristi Adobe Content Server⁷⁴. Adobe Content Server je programsko rješenje dizajnirano za ukorporiranje u već postojeća mrežna sjedišta koja prodaju elektroničke sadržaje, knjižnična mrežna sjedišta i mnoge druge infrastrukture bez potrebe za većim dodatnim razvijanjem i integracijom. Trenutno ga koriste Sony, Barnes and Noble mrežne knjižare, ali i mnoge druge. Apple-ova iBookstore aplikacija u sklopu svojih proizvoda koristi vlastitu inačicu Fairplay DRM koji je za njih jedinstven i ne koristi ga niti jedan drugi tip uređaja ili aplikacije. ePub format koristi se na kućnom računalu (Windows i Mac) uz instalaciju Adobe programskog sučelja, na Barnes and Noble Nook i Nook Color, na svim čitačima proizvođača Sony, Apple-ovom serijom uređaja iPad/iPhone/iPod touch u sklopu iBooks i drugih aplikacija, Android sustavu Aldiko i ostalim aplikacijama, Linux operativnom sustavu i ostalim ručnim uređajima koji koriste programska rješenja poput Fbreader-a, te u

---

⁷³ Slika 9. Vizualni identitet ePub URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)

⁷⁴ Adobe Content Server URL: <http://www.adobe.com/products/content-server/features.html> (2012-08-29)

mrežnom okruženju korištenjem Bookworm ili Ibis Reader-a kojima se može pristupiti nizom mobilnih uređaja i računala uključujući iPhone i Android.

eReader/PDB

Slika 10. Vizualni identitet eReader/PDB⁷⁵

PDB format je jedan od prvih korištenih formata za elektroničke knjige. Za razliku od do sada navedenih primjera on se ne bazira na HTML-u već na vrlo jednostavnoj tekstualnoj tehnici PML (Palm Markup Language). PML datoteka je tekstualna vrsta datoteke koja sadrži označitelje za oblikovanje. Takve datoteke se mogu uz pomoć programa poput Dropbook ili eBook Studio pretvoriti u PDB/ePub format. eReader format je u vlasništvu Barnes and Noble i koristi svoje izvorno DRM rješenje. eReader/PDB sadržaji se čitaju pomoću eReader aplikacije koja je kompatibilna sa slijedećim uređajima iPhone i iPod Touch, Blackberry, Palm OS, PocketPC, Symbian, Windows, te Mac. Za nezaštićene datoteke eReader formata postoji mogućnost konverzije zbog pristupa na nekim drugim uređajima.

Microsoft.LIT

Slika 11. Vizualni identitet Microsoft .LIT⁷⁶

LIT format se bazira na Microsoft's Compressed HTML formatu i može se koristiti samo uz podršku Microsoft Word 2003 programa ili njegovih ranijih inačica. U većini elektroničkih knjižara ne može ga se naći na prodaju, jer je Microsoft prestao s njegovom podrškom i razvojem. Može ga se zaštititi DRM rješenjima, ali ga je dosta lako *hakirati* i maknuti navedenu zaštitu, što se može povezati sa razlogom zašto se i dalje koristi. .LIT format može

---

⁷⁵ Slika 10. Vizualni identitet eReader/PDB URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)

⁷⁶ Slika 11. Vizualni identitet Microsoft .LIT URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)

se koristiti isključivo uz pomoć programa Microsoft Reader u programskom sučelju Windows ili Windows Mobile. Nezaštićene .LIT datoteke podložne su konverziji zbog pristupa na nekim drugim uređajima.

PDF(Adobe Portable Document Format)

Slika 12. Vizualni identitet PDF (Adobe Portable Document Format)⁷⁷

PDF format jedan je od najstarijih i najuobičajenijih formata. Star je preko sedamnaest godina i pronalazi ga se u prodaji i distribuciji različitih tvrtki. Glavni nedostatak PDF formata u slučaju današnjih elektroničkih knjiga je nedostatak mogućnosti za sažimanje i korigiranje teksta za čitanje na manjim ekranima kakve imaju ručni čitači. Zbog toga je izrazito nepraktičan za čitanje na uređajima poput Kindle ili Sonyjevog čitača. DRM za PDF format se može riješiti preko Adobe Content Server opcije ili sa ugrađivanjem lozinke u datoteku. PDF format je čitljiv na većini računalnih sustava uz pomoć Adobe Acrobat Reader programa, te Kindle DX i Sony uređajima.

BBeB/LRF/LRS/LRX

SONY

Slika 13. Vizualni identitet Sony⁷⁸

BBeB format je dizajn tvrtke Sony koji je trebao služiti za korištenje na Sony Reader uređaju. Njegovo korištenje bliži se zalasku od kada je krajem 2009. godine tvrtka Sony odlučila sve verzije konvertirati u ePub format. BBeB format dolazi u tri različite ekstenzije: .LRF (binarna knjižna datoteka koja dolazi bez DRM opcije), LRX (binarna knjižna datoteka sa opcijom DRM-a) i LRS (XML datoteka) LRF i LRM formate je moguće konvertirati za čitanje na drugim uređajima, dok je u suštini BBeB format ograničen isključivo na Sony Reader uređaj.

---

⁷⁷ Slika 12. Vizualni identitet PDF (Adobe Portable document Format) URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)

⁷⁸ Slika 13. Vizualni identitet Sony URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)

Osim navedenih formata i uređaja koji su za njih usko vezani postoji velik izbor uređaja koji mogu služiti za čitanje elektroničkih knjiga.

Nook

Nook je uređaj kojeg je 2009. godine na tržište lansirao svjetski konglomerat Barnes and Noble. U seriji Nook⁷⁹ nalaze se :Nook 1st Edition, Nook Simple Touch, Nook Simple Touch with GlowLight, Nook Color i Nook Tablet. Nook je bio prvi čitač elektroničkih knjiga baziran na Android tehnologiji, prvi je imao ekran u boji osjetljiv na dodir. Prvi je uveo sustav omogućavanja posudbe elektroničkih knjiga LendMe, te Wi-Fi i 3G pristup sadržajima. Posljednji izdani model je Nook simple Touch with GlowLight koji je kao novinu uveo upotrebu led svijetla za čitanje ekrana E Ink u mraku. Za Nook postoji širok spektar sadržaja među kojima je preko dva i pol milijuna knjiga, novina, časopisa, stripova, te interaktivnih dječjih izdanja. Osim navedenih tu su još preko tisuću aplikacija, HD filmova, TV sadržaja i glazbe. Za sam uređaj se u svim Barnes and Noble trgovinama može ostvariti pravo na besplatnu konzultaciju ili tehničku podršku na licu mjesta, što za Europljane ne znači mnogo, jer je tek krajem kolovoza najavljena prodaja uređaja izvan Amerike i to u Velikoj Britaniji⁸⁰.

Kobo

Kobo je tvrtka nastala 2009. godine u vlasništvu korporacije Rokuten jednog od japanskih najvećih distributera komercijalnih elektroničkih sadržaja. Kobo je prisutan diljem svijeta u 170 zemalja i pruža pristup preko dva i pol milijuna naslova elektroničkih knjiga, novina i časopisa⁸¹. Osim elektroničkih sadržaja na tržište su do sada izbacili tri modela uređaja za čitanje elektroničkih knjiga: Kobo Vox, Kobo Touch i Kobo Wi-Fi. Kobo je u vrlo kratkom vremenskom roku osvojio široku publiku svojom politikom podupiranja otvorenih standarda sadržaja, te sudjelovanjem u raznim dobrotvornim projektima poticanja čitanja i pismenosti.

BeBook

BeBook Pure je čitač elektroničkih knjiga nizozemskog proizvođača Endles Ideas BV. BeBook serija modela sastoji se od BeBook Neo, BeBook Club, BeBook One i BeBook

---

⁷⁹ Barnes and Noble Nook URL: <http://www.barnesandnoble.com/u/nook/379003208> (2012-08-30)

⁸⁰ BBC News Business. John Lewis to sell Nook e-reader in UK URL: <http://www.bbc.co.uk/news/business-19400868> (2012-08-30)

⁸¹ Kobo URL: http://www.kobobooks.com/about_us (2012-08-29)

Mini⁸². Vrlo je kompaktan i lagan u usporedbi s nekim drugim čitačima (standardna veličina je od 5 do 6 inča u promjeru). BeBook podržava PDF i ePub format, te skoro sve vrste datoteka koje mogu biti tekstualne.

Slika 14. Prikaz nekih od najpopularnijih e-čitača na tržištu⁸³

6.3. Primjer korisničkog sučelja OverDrive

Slika 15. OverDrive vizalni identitet⁸⁴

OverDrive je vodeći distributer digitalnih sadržaja – elektroničkih knjiga, audio knjiga i ostalih digitalnih sadržaja. Pružatelj je usluga za izdavače, knjižnice, škole i trgovce. Tvrtka je nastala 1986. godine, a sjedište joj se nalazi u Clevelandu u američkoj državi Ohio. Trgovinom digitalnih sadržaja bavi se od svog nastanka i jedan je od suosnivača organizacije International Digital Publishing Forum (IDPF) koja se bavi pitanjima razvoja i standardizacije digitalnih sadržaja – prvenstveno elektroničkih knjiga.⁸⁵ Platforme koje podržavaju sadržaje koje pruža OverDrive su: PC, Mac®, iPhone®, iPad®, Android™, BlackBerry® i Windows®. Od 2010. godine putem OverDrive aplikacija dostupna su i izdanja u sklopu Project Gutenberg-a, a od travnja 2012. godine osamnaest tisuća knjižnica partnera svojim čitateljima

⁸² BeBook usporedba modela URL: <http://mybebook.com/bebook-ereader-comparison/> (2012-08-30)

⁸³ Slika 14. Prikaz nekih od najpopularnijih e-čitača na tržištu URL: <http://ebook-reader-review.toptenreviews.com/> (2012-09-02)

⁸⁴ Slika 15. OverDrive Media Console vizualni identitet URL: <http://www.overdrive.com/Software/OMC/Default.aspx> (2012-08-19)

⁸⁵ OverDrive URL: <http://www.overdrive.com/About/> (2012-08-19)

može ponuditi i audio knjige u digitalnom formatu. Formati koji se mogu posuditi preko OverDrive-a su: KindleBook, Adobe EPUB eBook, Open EPUB eBook i OverDrive MP3 Audio Book. Korištenje OverDrive aplikacije zahtjeva preuzimanje programa i registraciju za Adobe. Nakon toga potrebno je pronaći knjižnicu iz koje želimo posuđivati elektroničke knjige. Pretraživanje je moguće prema mjestu ili nazivu knjižnice. Tada je potrebno u tražilici odabrane knjižnice pronaći knjigu koju želimo posuditi. Trajanje posudbe sukladno je pojedinim knjižnicama, a u pravilu traje sedam dana do dva tjedna. Čitatelj nakon što je knjigu pročitao može u aplikaciji odabrati vraćanje posuđenih primjeraka ili jednostavno pričekati dok vrijeme trajanja posudbe ne istekne. Knjige kojima je istekao rok posudbe ne mogu se otvoriti za čitanje, ali ostaju kao zapis dok ih se ne obriše. Osim knjižničnih fondova čitatelji mogu odabrati preuzimanje dijela iz javne domene koji se ne pribrajaju u zbroj knjiga koje se mogu posuditi istodobno i njihovo preuzimanje je trajno. Neka izdanja elektroničkih knjiga koja su dostupna za posudbu označena su kao „Enhanced editions“. Radi se o digitalnim sadržajima koji su od strane izdavača nadopunjeni dodatnim sadržajima, kao na primjer uz neke audio knjige dolazi i popratni PDF format tekstualnog izdanja knjige. Bez obzira na članstvo za knjige u pojedinim knjižnicama moguće je preuzeti nekoliko ulomaka na jednak način na koji bi ju u knjižnici prelistali prije posuđivanja. Iako je EPUB format često kritiziran zbog lošije izvedbe u izdanjima stripova i nekih grafički zahtjevnijih znanstvenih tekstova za potrebe čitatelja narodnih knjižnica pokazao se dobrim, a na njegovom usavršavanju konstantno se radi.

6.4. Primjer korisničkog sučelja Kindle

Kada se prvi puta pojavio na tržištu 2007. godine Kindle uređaj američke tvrtke Amazon, za njega je na tržištu bilo raspoloživo 90 tisuća naslova. Sam uređaj imao je kapacitet memorije za oko dvjestotinjak naslova i mogućnost korištenja dodatne memorije dodavanjem SD memorijskih kartica. Također dolazio je s već uključenim elektroničkim rječnikom i pristupom Wikipediji.⁸⁶ Danas za Kindle u sklopu Amazona postoji više od milijun naslova na prodaju, te pristup za preko 2 milijuna naslova iz područja javne domene. Osim knjiga tu je još pristup stotinama naslova časopisa, preko sto tisuća filmova i televizijskih emisija, dvadeset milijuna pjesama, te raznih aplikacija i igara. Za najmlađe u ponudi je preko tisuću

---

⁸⁶ McCarthy, Caroline. Amazon debutes Kindle ebook reader URL: http://news.cnet.com/8301-10784_3-9819942-7.html (2012-8-22)

slikovnica, a uz to za članove Amazon Prime kluba postoji i mogućnost posudbe knjiga bez naknade. Uz pretraživanje Interneta i pohranu raznih dokumenata na samom uređaju nudi se i mogućnost pohrane svih vrsta sadržaja kupljenih od Amazona u besplatnoj Cloud pohrani koja ne zauzima memoriju na samom uređaju. Posljednji modeli uređaja sami imaju kapacitete za pohranu osamdeset aplikacija, deset filmova ili osamsto pjesama ili šest tisuća knjiga.⁸⁷ Prije Kindle uređaja niti jedan čitač za elektroničke knjige nije poželjeo sličan uspjeh na tržištu. Korištenje Kindle uređaja zahtjeva registraciju na Amazonu i njegova glavna svrha je preuzimanje sadržaja od Amazona.

Da ne bi sve bilo toliko komercijalno obojano treba naglasiti kako se uz navedene sadržaje na prodaju, nudi dosta velik izbor besplatnih sadržaja. Osim već navedenih knjiga iz područja javne domene preko Amazona može se pristupiti velikom broju novih, u većini slučajeva nikad objavljenih autora. U slučaju da čitatelj koji je kupio neku knjigu u elektroničkom izdanju želi posuditi istu svome prijatelju, osoba kojoj se knjiga posuđuje mora biti registrirani Amazon Kindle korisnik i postoje određena geografska ograničenja o kojima odlučuje izdavač. Knjiga može biti posuđena na period od četrnaest dana.

Jedna od zanimljivijih usluga u Kindle sustavu je X-Ray za filmove i knjige. U slučaju filmova i video uradaka radi se o mogućnosti zaustavljanja zapisa i povezivanja na IMDb (InternetMovieDatabase)⁸⁸ koja zatim otkriva podatke o likovima i glumcima koji se nalaze u odabranoj sceni. U slučaju knjiga radi se o povezivanju na Shelfari i Wikipediju za prikaz više informacija o poglavlju ili dijelu knjige kojeg smo označili, te trenutno pretraživanje cijele knjige za odabrane likove, mjesta radnje, ideje ili pozadinskih informacija. Revolucionarnim bi se moglo smatrati uvođenje X-Ray usluge za udžbenike i studentske skripte za koje se osim punog pretraživanja prema odabranim terminima, nudi pristup rječnicima, te povezivanje sa relevantnim sadržajima na Wikipediji i YouTube-u.

---

⁸⁷ Amazon Kindle Fire Tablet URL: <http://www.amazon.com/Kindle-Fire-Amazon-Tablet/dp/B0051VVOB2> (2012-08-22)

⁸⁸ IMDb URL: <http://www.imdb.com/> (2012-09-08)

Slika 16. Kindle Fire HD 4G⁸⁹ i Kindle Paperwhite 3G⁹⁰

Poput Goodreads i Shelfari zajednica koje ćemo kasnije navesti, i Kindle platforma ima nekih sličnih značajki korisnih za čitatelje elektroničkih knjiga. Svaki čitatelj ako to želi može odabrati svoje čitateljske navike učiniti vidljivima ostalim Kindle korisnicima. Postoji mogućnost objave statusa čitanja, ocijene, te mogućih bilješki za svaku knjigu posebno. Svaku knjigu može se označiti statusom čitanja, a Kindle nudi četiri kategorije: knjige koje je čitatelj pročitao, knjige koje čitatelj želi pročitati, knjige koje je čitatelj prestao čitati i knjige koje čitatelj trenutno čita. Čitatelj svoj čitateljsko iskustvo može podijeliti putem tri osnovne funkcije objave: Share (podijeli) – objava statusa čitanja ili zanimanja za neku knjigu, Highlighted (podvučeno – čitatelj ima mogućnost označavanja dijelova teksta i odabira zanimljivih citata) i Public Notes (javne bilješke – čitatelj sam stvara vlastitu zabilješku u knjizi koja bi bio svojevrsni ekvivalent pisanju po marginama u tiskanim izdanjima) Neke od zanimljivijih proizvoda ovih objava su popis knjiga sa najviše javnih zabilješki (Public

⁸⁹ Slika 16. Kindle Fire HD 4G URL: http://www.amazon.com/gp/product/B008GFRBBW/ref=kindle_dp_comp (2012-09-08)

⁹⁰ Slika 16. Kindle Paperwhite 3G URL:

http://www.amazon.com/gp/product/B008UB7DU6/ref=kindle_dp_comp (2012-09-08)

Notes), popis najviše puta podvučenih citata ili dijelova neke knjige (Highlited), ali i popisi svih čitatelja koji su stvorili najviše javnih zabilješki ili podvukli iste dijelove teksta. Tako je knjiga sa najviše javnih bilješki New Oxford American Dictionary. Postoji mogućnost povezivanja čitatelja Kindle izdanja putem stvaranja prijateljstva i sustava praćenja (Follow) čitateljskih navika i objava prijatelja.

„Možete odlučiti podijeliti svoje bilješke s ostalim čitateljima, članovima obitelji i drugim korisnicima Kindle-a koji su vas odlučili pratiti kako bi dobili bogatije iskustvo čitanja.“⁹¹

Kao što se već prije spomenulo, na primjeru OverDrive, KindleBook format je jedan od formata koji su dostupni za knjižničnu posudbu preko OverDrive sučelja. Za format KindleBook postoji mogućnost direktnog preuzimanja elektroničkih knjiga sa mrežnih sjedišta knjižnica na Kindle platformu. Trenutno u ovome programu sudjeluje jedanaest tisuća američkih knjižnica, a uvjeti posudbe određeni su pravilima pojedinih knjižnica i njihovih dogovora sa pojedinim izdavačima.

---

⁹¹ Engl: *You can opt-in to share your notes with other readers, family members, and other kindle users who choose to follow you to get more from their reading.* Kindle pojašnjenje korištenja i objavljivanja javnih bilješki (Public notes)

7. Knjižni klubovi i elektronička knjiga

U distribucijskom kanalu knjige svoju ulogu imaju i knjižni klubovi, te razni prikazi i osvrti knjiga u sklopu promocije. Osim već navedenih aspekata elektroničke knjige treba napomenuti važnost identificiranja čitatelja elektroničkih knjiga. Uz pomoć tehnologije, izdavači i distributeri imaju pristup čitateljima na načine o kojima izdavači tiskanih knjiga mogu samo sanjati.

„Čitanje je stoljećima bilo usamljenički i privatni čin, jedna intimna razmjena između čitatelja i riječi na stranicama knjige. Međutim, uspon digitalnih knjiga duboko je promijenio način na koji čitamo, pretvarajući tu aktivnost u nešto što se može mjeriti i što je kvazi-javno. U prošlosti izdavači i autori nisu mogli znati što se događa kad čitatelj sjedne u svoj naslonjač i počne čitati knjigu. Nije, na primjer, bilo moguće doznati da li čitatelj prekida čitanje nakon treće stranice ili pročita knjigu u jednom dahu, da li većina čitatelja preskače uvod ili ga čita pomno, podvlačeći dijelove i zapisujući opaske na marginama. Danas E-knjige pružaju mogućnost uvida ne samo u to koliko ljudi kupuje određene knjige, već i u to s kojim ih intenzitetom čitaju. Moguće je, recimo, doznati i to da savršeni muškarac, sudeći prema podacima koje je na temelju čitatelja ljubavnih romana prikupio digitalni izdavač Coliloquy, ima europski naglasak, u tridesetim je godinama, ima crnu kosu i zelene oči. To možda zvuči kao šala, no glavni novi igrači u E-izdavaštvu, poput Amazona, Applea i Googlea, jednostavno mogu ući u trag tome koliko su daleko u čitanju neke knjige stigli čitatelji, koliko vremena provode u čitanju i koje termine unose u tražilice. Knjige namijenjene za iPad, Kindle Fire i Nook pamte koliko je puta čitatelj otvorio aplikaciju i koliko vremena provodi u čitanju.“⁹²

Čak i ako se izuzme ograničavanje temama i različitim nakladničkim poljima, o samoj publici čitatelja elektroničkih knjiga može se zaključiti mnogo ako se uzme u obzir samo zahtjevi i dostupnost tehnologije na određenom području. Neke od prednosti elektroničkih knjiga od strane čitatelja su prilagodljivost veličine slova i fonta čitateljevim potrebama. Dok se u papirnom obliku za isto djelo mogu naći i do tri različita formata koja su cijenom različita (tvrdo-ukoričeno i većinom prvo izdanje nekog dijela koje je u pravilu

---

⁹² Cuculić, Kim. Digitalne knjige "čitaju" svoje čitatelje: Velika knjiga nas gleda URL: <http://www.novolist.hr/Kultura/Knjizevnost/Digitalne-knjige-citaju-svoje-citatelje-Velika-knjiga-nas-gleda> (2012-09-07)

najskuplje, džepno i malo izdanje, te ponekad ako izdavač smatra potrebnim, veće izdanje u mekom uvezu za slabovidne i starije), kod elektroničkih knjiga jedno je izdanje koje uz istu cijenu nudi čitatelju odabir veličine slova koja odgovara njegovim potrebama.

Knjižni klubovi čitatelja elektroničkih i papirnih knjiga ušli su u sferu Interneta i postali globalni. To će se prikazati na primjerima društvenih mreža Goodreads⁹³ i Shelfari⁹⁴ koje su postali mjesto *knjižnih klubova globalnog sela*.

7.1. Goodreads

Slika 17. Goodreads vizualni identitet⁹⁵

„Znanje je moć; moć se najbolje dijeli među čitateljima“⁹⁶

Goodreads je jedna od najvećih mrežnih stranica za čitatelje i preporuke knjiga na svijetu sa preko deset milijuna korisnika (podatak od kolovoza 2012⁹⁷). Osnovan je početkom 2007 godine. Osnovno čitateljsko sučelje sastoji se od virtualne police za knjige koja je podijeljena na tri kategorije: *pročitano* (read), *trenutno čitam* (currently-reading) i *za pročitati* (to read). Tu je mogućnost pretraživanja knjiga prema naslovu, autoru i ISBN-u. Kategorije prema kojima čitatelj može odabrati pregled na svojim virtualnim policama izuzetno su detaljne, pa bi im i neki knjižnični katalogi mogli pozavidjeti. (Slika 16. Goodreads kategorije za pregled) Za dodavanje knjiga na policu može se koristiti i sustavom preporuka na temelju knjiga koje smo pročitali i postavljanjem upita za preporuku. Goodreads na svojim stranicama nudi API (Application Programming Interface) komponente kao detaljne popise i vodič za profesionalce i entuzijaste koji svoje mrežne stranice ili profile žele povezati sa Goodreads sadržajima.

⁹³ Goodreads URL: <http://www.goodreads.com/> (2012-08-19)

⁹⁴ Shelfari URL: <http://www.shelfari.com/> (2012-08-19)

⁹⁵ Slika 17. Goodreads vizualni identitet URL: <http://www.goodreads.com/> (2012-09-02)

⁹⁶ Engl: Knowledge is power; and power is best shared among readers. Otis Chandler osnivač i predsjednik Goodreads-a u svome pismu za javnost. URL: <http://www.goodreads.com/about/us> (2012-09-03)

⁹⁷ Goodreads Blog URL: <http://www.goodreads.com/blog> (2012-08-21)

You have 404 books (365 selected) — [add books](#) | [stats](#)

controls: [shelf settings: main](#) [batch edit](#) views:

visible columns [select all](#)

☐ asin	☒ cover	☒ date read	☐ notes	☐ purchase location	☐ review
☒ author	☒ date added	☐ date started	☐ num pages	☒ rating	☒ shelves
☒ avg rating	☐ date pub	☐ format	☐ num ratings	☐ read count	☒ title
☐ comments	☐ date pub (ed.)	☐ isbn	☐ owned	☐ recommender	☐ votes
☐ condition	☐ date purchased	☐ isbn13	☐ position		

column sets

- main
- reading list
- review
- owned

other

Per page: Sort: ascending descending

shelf settings customized

[close](#)

Slika 18. Goodreads kategorije za pregled⁹⁸

Nudi se i program za autore, te pomoć za nove autore i nekoliko načina promocije autorskih izdanja. Svaki čitatelj može dodati neku novu knjigu ukoliko ona već ne postoji ili dodati naslovnicu izdanja koje on posjeduje, ali sve promjene evaluiraju mrežni knjižničari koji djeluju u sklopu zajednice.

The Prince of Mist (Niebla #1)

by [Carlos Ruiz Zafón](#)

★★★★☆ 3.49 · 4,379 ratings · 788 reviews

From the bestselling author of *The Shadow of The Wind*, the haunting story of a ghostly ship and an age-old curse.

In 1943, Max Carver's father - a watchmaker and inventor - decides to move his family to a small town on the coast, to an abandoned house that holds many secrets and stories of its own. Behind the house Max discovers an overgrown garden surrounded by a metal fen...[more](#)

Kindle Edition
Published (first published 1993)

ASIN	B0035II99S
original title	El Príncipe de la Niebla
series	Niebla #1
setting	Spain
literary awards	Dorothy Canfield Fisher Children's Book Award Nominee (2012), YALSA Best Fiction for Young Adults (2011), <i>Voya Perfect Ten</i> (2010), Edebé literary prize for young adult fiction (1993)

[...less detail](#) [edit details](#)

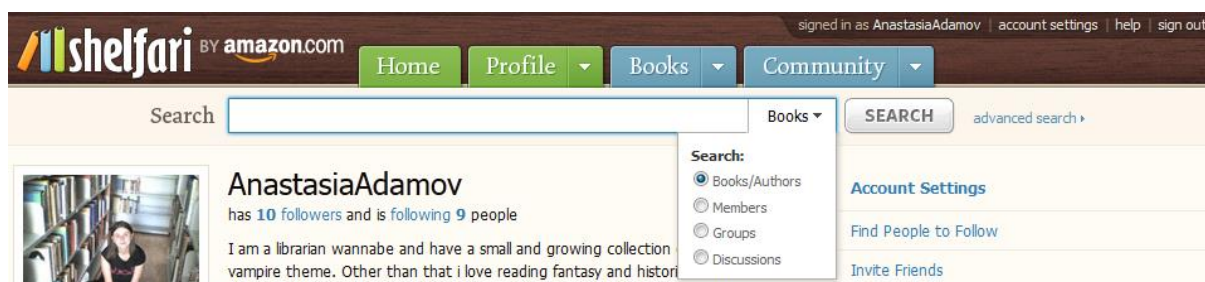
Get a copy:

Slika 19. Izgled zapisa knjige Goodreads⁹⁹

⁹⁸ Slika 18. Goodreads kategorije za pregled URL: <http://www.goodreads.com/review/list/11968818?shelf=read> (2012-09-02)

Osim praćenja prijatelja i njihovih čitalačkih navika, tu je okupljanje u razne, manje i veće, knjižne klubove, glasanje za najbolje knjige (mjeseca, godine, desetljeća, stoljeća, najbolje knjiga ikada!) Goodreads djeluje globalno u humanitarne svrhe sa preko 33 programa – Do good with Goodreads¹⁰⁰.

7.2. Shelfari

Slika 20. Shelfari vizualni identitet¹⁰¹

"Literatura je luksuz; fikcija je potreba.." ~ G.K. Chesterton¹⁰²

Shelfari je jedna od najstarijih mrežnih zajednica koja je osnovana 2006. godine. Nedugo zatim, 2008. godine preuzeo ju je Amazon. Dijeli mnogo sličnih značajki sa Goodreadsom: mogućnosti okupljanja u grupe, mogućnosti za predstavljanje autora, mogućnosti sudjelovanja i uvrštavanja novih izdanja i udrugu mrežnih knjižničara koji korigiraju moguće greške.

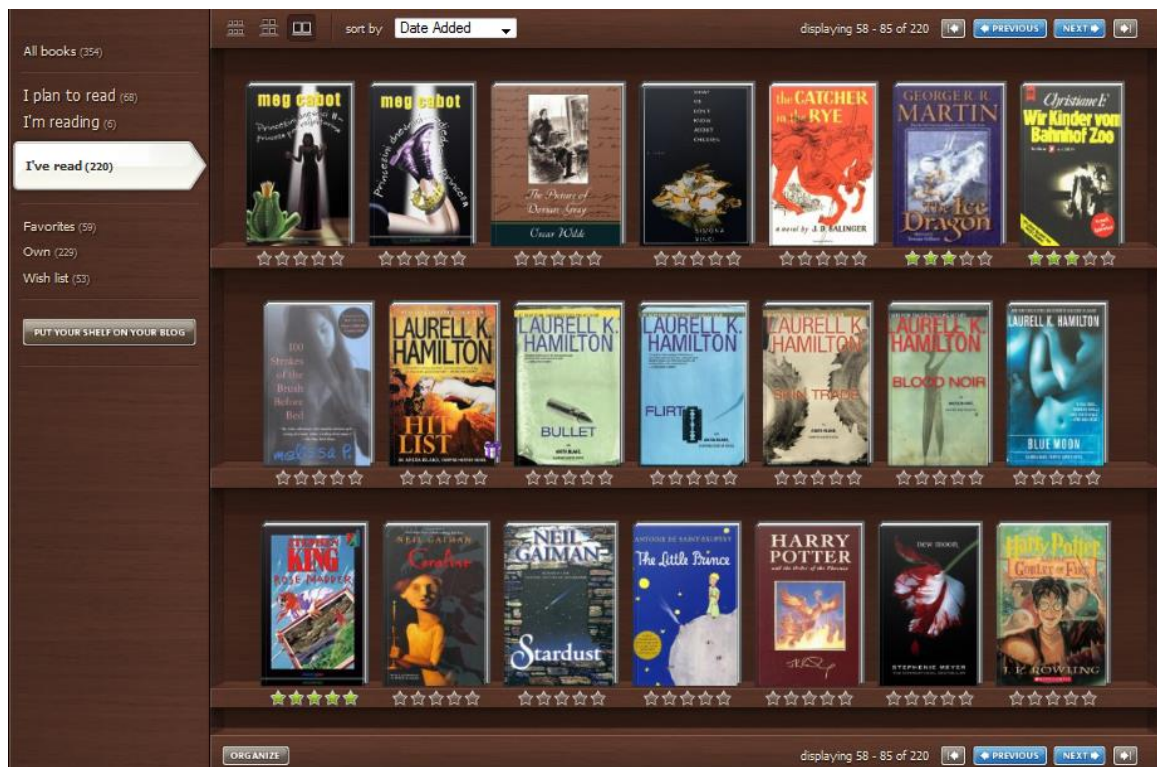
Jedna od najsimboličnijih značajki Shelfari zajednice kao pionira u polju javnih mrežnih mjesta ljubitelja knjiga za čitatelja je njihovo riješenje za izgled čitateljevog pregleda virtualnih polica knjiga. (Slika 19. Shelfari čitateljska polica) Osim što izgleda poput polica koje možemo pronaći u domovima ili knjižnicama, postoji i mogućnost odabira boje i vrste drveta za izgled virtualne police. Premda je Shelfari besplatan, utjecaj Amazona je vidljiv u dizajnu Shelfarija. (Slika 20. Izgled zapisa knjige Shelfari)

⁹⁹ Slika 19. Izgled zapisa knjige Goodreads URL: <http://www.goodreads.com/book/show/7128341-the-prince-of-mist> (2012-09-02)

¹⁰⁰ Do Good with Goodreads URL: http://www.goodreads.com/featured_lists/5-do-good-with-goodreads (2012-08-21)

¹⁰¹ Slika 20. Shelfari vizualni identitet URL: <http://www.shelfari.com/anastasiaadamov/shelf> (2012-08-21)

¹⁰² Engl: Literature is a luxury; fiction is a necessity. G.K. Chesterton, moto Shelfari grupe I Am Not A Book Snob Book Club URL: <http://www.shelfari.com/groups/59862/about> (2012-09-03)

Slika 21. Shelfari čitateljska polica¹⁰³

Slika 22. Izgled zapisa knjige Shelfari¹⁰⁴

¹⁰³ Slika 21. Shelfari čitateljska polica URL:

<http://www.shelfari.com/anastasiadamov/shelf#firstBook=153&list=0&sort=dateadded> (2012-08-21)

8. Elektronička knjiga u Hrvatskoj

U Hrvatskoj postoji nekoliko projekata uvođenja elektroničke knjige na tržište.

TookBook¹⁰⁵ je mrežna knjižara uz koju vežemo izdavačku i razvojnu tvrtku Lamaro d.o.o. koja je zastupnik TookBook-a za Hrvatsku. U knjižari se nude domaća i strana izdanja elektroničkih knjiga, a cijene su izražene u američkim dolarima. TookBook nudi izdanja u ePub i PDF formatima uz zaštitu DRM. Svojim promotivnim djelovanjem u Hrvatskoj poput darivanja e-čitača u prosincu 2011. godine, te djelovanjem u sklopu društvenih mreža Facebook i Twitter ovaj projekt najbliži je stranim projektima prodaje elektroničkih knjiga.

Vip eKnjižara¹⁰⁶ je nastala u suradnji Vip-a i tvrtke Lamaro. Nudi knjige na hrvatskom i engleskom jeziku, a formati obuhvaćaju PDF i ePub. Jednom kupljenu knjigu u eKnjižari čitatelj može preuzeti na svoje uređaje do tri puta nakon čega je potrebno kontaktirati korisničku podršku radi obnove licenci za preuzimanje. Kupovina i naplata se odvija putem korisničkog računa za Vip, a postoje i dodatna ograničenja. Postoji vremensko i količinsko ograničenje. Svaki korisnik Vip eKnjižare može kupiti maksimalno 10 e-knjiga dnevno, odnosno 50 e-knjiga mjesečno. Isto tako, maksimalni iznos koji korisnik može potrošiti u Vip eKnjižari je 500 kuna dnevno, odnosno 500 kuna mjesečno. Najveći iznos pojedinačne transakcije može iznositi 225 kuna.¹⁰⁷

Planet9 je dio HT usluge dostupne na kućnom računalu, te iOS i Android uređajima putem Planet9 aplikacije. Na izboru su knjige na hrvatskom i engleskom jeziku, a u sklopu ponude nudi se i e-čitač francuske tvrtke Sagem – Binder. U sklopu HT ponude nudi se izbor akcija za pretplatnike.

Elektroničke knjige¹⁰⁸ je projekt Društva za promicanje književnosti na novim medijima (DPKM) nastao 2001 godine. Pionir besplatnih elektroničkih knjiga u Hrvatskoj je

---

¹⁰⁴ Slika 22. Izgled zapisa knjige Shelfari URL: <http://www.shelfari.com/books/12917788/The-Prince-of-Mist> (2012-08-21)

¹⁰⁵ TookBook knjižara URL: <http://tookbook.com/> (2012-09-07)

¹⁰⁶ VIP eKnjižara URL: <http://eknjizara.vip.hr/vip/eknjige/index.html> (2012-09-03)

¹⁰⁷ VIP eKnjižara. Često postavljana pitanja URL: <http://eknjizara.vip.hr/vip/eknjige/faq.html> (2012-09-03)

¹⁰⁸ Elektroničke knjige URL: <http://www.elektronickeknjige.com/index.htm> (2012-09-06)

Krešimir Pintarić i www.elektronickeknjige.com je danas respektabilna biblioteka¹⁰⁹. Nakon više od desetljeća postojanja projekt besplatnih elektroničkih knjiga u Hrvatskoj i dalje je aktivan te je u 2011. godini ponudio deset novih naslova i više od 150 tisuća korisnika. Iznimno je zanimljiv podatak da je najpopularniji naslov koji je privukao više od 60 tisuća čitatelja djelo stranog autora Noama Chomskog "Mediji, propaganda i sistem"¹¹⁰ Iako *Elektroničke knjige* ne nude mogućnost preuzimanja elektroničkih sadržaja navodi se ovdje kao pokazatelj prisutnosti elektroničkih knjiga u Hrvatskoj.

eLektire¹¹¹ i **e-Knjžnica**¹¹² su projekti Ministarstva obrazovanja, znanosti i športa i Hrvatske akademske i istraživačke mreže CARNet. eLektira je baza elektroničkih knjiga koje su na popisu lektire u osnovnim i srednjim školama. Za pristup potrebno je imati lozinku koju dodjeljuje školski administrator. Baza sadrži knjige u PDF formatu. E-Knjžnica je je arhiva knjiga i časopisa dostupnih za čitanje u elektroničkom formatu svim članovima obrazovne, akademske i istraživačke zajednice - učenicima, nastavnicima, studentima, profesorima i znanstvenicima.

Osim navedenih projekata valja napomenuti kako postoji velik broj projekata digitalizacije knjižnične građe od kulturnog značaja u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj. Ministarstvo kulture RH je za 2012. godinu u sklopu programa *Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe* odobrilo financijsku potporu za ukupno 43 programa u ukupnoj vrijednosti od 910 tisuća kuna¹¹³. Knjižnicama u Hrvatskoj elektronička građa nije stran pojam. Elektronička građa koju pronalazimo u knjižničnim katalozima većinom je dio projekata digitalizacije kulturne baštine, dok u nekim slučajevima knjižnični katalog usmjerava na neke druga mrežna sjedišta (poput www.elektronickeknjige.com). E-posudba kao usluga pružanja dostupnosti digitalnom objektu na određeni vremenski period ne postoji u hrvatskim knjižnicama.

U Hrvatskoj operateri su osigurali platformu isporuke, no nisu osigurali mehanizme stjecanja, uređivanja i marketinških plasmana rukopisa, te je razvidno da se u e-knjižarama

---

¹⁰⁹ Jelušić, Srećko. Ogleđi o nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak , 2012. Str. 115.

¹¹⁰ Monitor.hr; Rekordna godina za besplatne elektroničke knjige URL:

<http://www.monitor.hr/clanci/rekordna-godina-za-besplatne-elektronicke-knjige/161159/> (2012-08-16)

¹¹¹ eLektira URL: <http://lektire.skole.hr/> (2012-09-06)

¹¹² e-Knjžnica CARNet URL: <http://e-knjznica.carnet.hr/> (2012-09-06)

¹¹³ Odobreni programi u 2012. godini. Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe URL: <http://www.min-kulture.hr/userdocs/images/Odobreni%20programi%20u%202012.godini/Digitalizacija%2009.07.%20-%20Odobreni%20programi%202012.pdf> (2012-09-06)

poput Planeta9 mora povećati uloga nakladnika¹¹⁴. S izuzetkom navedenih projekata, elektroničke knjige hrvatskih nakladnika ne možemo pronaći na prodaju niti na matičnim mrežnim sjedištima pojedinih izdavača. Tijekom prosinca prošle godine provedeno je istraživanje hrvatskog tržišta knjiga, a od ispitanika samo je dva posto izrazilo interes za kupovinu elektroničkih knjiga, dok je deset posto izrazilo interes za njihovo čitanje¹¹⁵. S obzirom na dostupnost elektroničkih knjiga u Hrvatskoj ovakav rezultat nije neočekivan. U svim primjerima dostupnosti elektroničkih knjiga u Hrvatskoj postoje ograničenja za čitatelje i potencijalne kupce. Ograničenja variraju od onih financijske, tehnološke ili pak kulturološke prirode.

8.1. E –knjiga u kontekstu pravnih dokumenata u Hrvatskoj

Elektronička knjiga u Hrvatskoj definirana je slijedećim relevantnim pravnim okvirima:

Prava autora su u Republici Hrvatskoj određena Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 167/03), koji je doživio dvije izmjene (NN 78/07 i NN 80/11). Elektroničke knjige vode se kao autorska djela, a ovisno o njihovoj prihvaćenoj definiciji mogu se smatrati jezičnim djelima (uz pisana djela, govorna djela i računalne programe)¹¹⁶.

Pravo prvog otkupa (engl. First sale doctrine) se u svojoj suštini još od devedesetih godina dvadesetog stoljeća smatra neprimjenjivim na digitalne sadržaje¹¹⁷. Ovo je za elektroničke knjige veliki problem jer se tako negira segment na kojem se temelji pravo posudbe, iznajmljivanja, prodaje ili pružanja usluga posudbe za kupljene primjerke dijela¹¹⁸.

Pravo javne posudbe - Model sustava prava javne posudbe (SPJP) definira se kao društveni apstraktni sustav čija je funkcija ostvarivanje prava autora na naknadu zbog javne

---

¹¹⁴ Blažević, Ivana. Pripremljenost hrvatskog tržišta za e-nakladništvo: diplomski rad. Osijek, 2012. str. 28.

¹¹⁵ HINA. Poražavajući podaci: Više od 50% Hrvata smatra da im knjige ne trebaju 14.02.2012. URL: [http://www.novolist.hr/Kultura/Ostalo/Porazavajući-podaci-Više-od-50-posto-Hrvata-smatra-da-im-knjige-ne-
trebaju](http://www.novolist.hr/Kultura/Ostalo/Porazavajući-podaci-Više-od-50-posto-Hrvata-smatra-da-im-knjige-ne-
trebaju) (2012-09-06)

¹¹⁶ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. Pročišćeni tekst zakona NN 167/03, 79/07, 80/11. URL: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (2012-08-26)

¹¹⁷ Zbog toga što svaki pristup nekom digitalnom sadržaju zahtjeva stvaranje privremene kopije digitalnog sadržaja na uređaju preko kojeg pristupamo sadržaju, a tu privilegiju umnažanja ima samo vlasnik autorskih prava.

¹¹⁸ U hrvatskom Zakonu o autorskim pravima i srodnim pravima u Poglavlju 6. Članku 81. stoji: „Privremene radnje reproduciranja autorskog djela čija je jedina svrha omogućavanje prijenosa u mreži između trećih strana preko posrednika ili ovlašteno korištenje autorskog djela, koje su prolazne ili popratne, koje čine sastavni i bitni dio tehnološkog procesa i koje kao takve nemaju nezavisan gospodarski značaj...”

posudbe njihovih autorskih djela¹¹⁹. U Hrvatskoj je naknada za javnu posudbu definirana Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima u članku 33.¹²⁰

Jedinstvena cijena knjige – uređena je Sporazumom o jedinstvenoj cijeni knjige kojeg su 2007. godine potpisali Ministarstvo kulture RH, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva RH i Hrvatska gospodarska komora- zajednica nakladnika i knjižara. Jedinstvena cijena knjige je maloprodajna cijena iskazana u kunama za prodaju krajnjim kupcima. Nakladnik ju mora otisnuti ili na drugi način označiti na vanjskoj korici svake novoobjavljene knjige, a u impresumu navesti godinu i mjesec objavljivanja.¹²¹

Pitanje PDV-a (poreza na dodanu vrijednost) u kontekstu elektroničke knjige posebno je zanimljivo jer predstavlja jedan od najjasnijih diskriminatornih posljedica razlika između papirnog izdanja i elektroničkog izdanja neke knjige. International Publishers Association (IPA) već dvije godine za redom vrši globalno istraživanje o stopama PDV-a koji se u svijetu primjenjuju na knjige.¹²² Bitno je istaknuti kako se u njihovom istraživanju elektroničkom knjigom smatraju elektronički sadržaji koji dolaze u materijalnom obliku ili bez materijalnog oblika.¹²³ IPA je u zadnjem izvještaju za 2011. godinu primijetila porast u broju zemalja koje na tiskane knjige i elektroničke knjige primjenjuju nultu stopu PDV-a ili za njih imaju sustav posebnih smanjenih stopa PDV-a. Zemlje koje bilježe najveći pomak su Gruzija i Srbija koje su izjednačile tretman tiskanih i elektroničkih knjiga, bilo sustavom posebnih smanjenih stopa PDV-a ili nultom stopom PDV-a, dok u globalu na nakladničkom tržištu visokim standardima prednjače Japan i Južna Koreja.¹²⁴ Stopa PDV-a na elektroničke publikacije svakako bi trebala biti izjednačena sa tretmanom koji uživa tiskana knjiga zbog stvaranja poštenog konkurentnog tržišta za sve publikacije.

---

¹¹⁹ Vesna Radičević. Model sustava prava javne posudbe u knjižnicama u Hrvatskoj URL: [www.hkdrustvo.hr/datoteka/831/vbh/God.53\(2010\),br.1](http://www.hkdrustvo.hr/datoteka/831/vbh/God.53(2010),br.1) (2012-08-26)

¹²⁰ Autor ima pravo na primjerenu naknadu, ako se izvornik ili primjerci njegova djela u pogledu kojih je dopuštena daljnja distribucija, posuđuju posredovanjem javnih knjižnica.

¹²¹ Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige URL: <http://www.min-kulture.hr/userdocs/images/novosti/SPORAZUM%20O%20JEDINSTVENOJ%20CIJENI%20KNJIGE.pdf> (2012-08-27)

¹²² U istraživanju se gleda na VAT – Value Added Tax i GST – Goods and Service Tax

¹²³ Elektronički sadržaji u materijalnom obliku su elektroničke knjige koje dolaze na medijima poput CD-a ili sličnog medija. Elektronički sadržaji bez materijalnog oblika su sadržaji koje je moguće preuzeti putem raznih mreža.

¹²⁴ VAT/GST/Sales Tax Rate:Global survey on books & electronic publications Update 2011 , str 4 URL: http://www.internationalpublishers.org/images/stories/VAT/ipa_vat_2011print.pdf (2012-08-16)

8.2. Mogućnosti suradnje nakladnika i narodnih knjižnica RH

Iza svega navedenog istaknut će se oni segmenti problematike elektroničke knjige koji su karakteristični za područje Republike Hrvatske. *Kriza u nakladničkoj branši, visoka cijena e-čitača i tableta, potreba sklapanja novih autorskih ugovora, relativno mala ponuda te opterećenje e-knjige sa 25 posto PDV-a, čega je papirnata knjiga oslobođena, glavne su zapreke razvoju tržišta e-knjiga u Hrvatskoj.*¹²⁵

Kriza u nakladničkoj branši o kojoj se ovdje govori prisutna je i u drugim državama i dijelovima svijeta, a na nju se može nadovezati globalna kriza koja je smanjila kupovnu moć potrošača, što čitače elektroničkih knjiga i slične uređaje čini još skupljima nego što to oni jesu. Zbog nekih karakteristika elektroničke knjige koji je razlikuju od tiskane knjige postoji potreba za sklapanjem novih autorskih ugovora, a time i stvaranjem novih poslovnih modela za poslovanje s elektroničkom knjigom. Za relativno malu ponudu elektroničkih knjiga, na koju dodatno nepovoljno utječe relativno malo tržište hrvatskog govornog područja trebat će provesti dodatna istraživanja tržišta kojima bi se mogla izbjeći nepotrebna financijska opterećenja nakladnika i distributera. Problem je u tome što porezni sustav EU smatra da je knjiga, onog trena kad je „downloadirana“, praktički tretirana kao usluga, a ne kulturni proizvod.¹²⁶ Za komentar na opterećenje elektroničke knjige sa 25 posto PDV-a možemo se nadovezati na: „...svaki diskriminirajući tretman papirnih i elektroničkih knjiga (ili diskriminirajući tretman različitih vrsta elektroničkih knjiga) znači da ne postoje poticaji za čitatelje, nakladnike i autore za istraživanje novih medija.“¹²⁷

Potvrdu aktualnosti ove teme donosi i pobjednik na ovogodišnjem natječaju za najbolji istraživački rad De Gruyter Saur/IFLA. Nagrađeni rad pod naslovom *E-books are Not Books: The Challenges and Chances in the New Media Context* autora Adama Girarda naglašava neke nepobitne razlike tiskanih i elektroničkih knjiga¹²⁸. U radu se navode koncepti sličnosti između tradicionalnih tiskanih knjiga i elektroničkih knjiga, te fundamentalna razlika u

---

¹²⁵ Ban, Josipa. E-knjige tek za dvije do četiri godine pravi biznis. URL: <http://www.poslovni.hr/vijesti/eknjige-tek-za-dvije-do-cetiri-godine-pravi-biznis-213439.aspx> (2012-08-27)

¹²⁶ Goldstein, Simona PDV na knjigu - porez na informaciju, mišljenje, obrazovanje i pismenost URL: <http://www.mvinfo.hr/izdvojeno-tema-opsirnije.php?ppar=5069> (2012-08-27)

¹²⁷ VAT/GST/Sales Tax Rate:Global survey on books & electronic publications Update 2011 , str 4 URL: http://www.internationalpublishers.org/images/stories/VAT/ipa_vat_2011print.pdf (2012-08-16)

¹²⁸ Girard, Adam. E-books are Not Books: The Challenges and Chances in the New Media Context URL: <http://express.ifla.org/sites/default/files/files/de-gruyter-saur-ifla-research-award-2012-girard.pdf> (2012-09-03)

doživljaju elektroničkog teksta za čitatelja. Okosnica rada je veza između poruke i medija na kojem ona dolazi, te značaj približavanja medija (engl. media convergence) i kulture remiksa. Autor poziva nakladnike i knjižnice na tretiranje elektroničkih knjiga kao novog medijskog proizvoda kako bi što bolje iskoristili izazove i prilike nastale u ovom prijelaznom razdoblju. Ideja tretiranja elektroničkih knjiga novim medijskim proizvodom je oslobađajuća i kao posljedicu nudi izuzetne mogućnosti otkrivanja novih poslovnih modela i strategija za elektroničke knjige, ali ona također znači potrebu definiranja toga novog medijskog proizvoda u pravnim okvirima. Upravo ovo zadnje, pravni okviri i pravo vlasništva predstavljaju kamen spoticanja za elektroničke knjige.

Prikazom mrežnih stranica zajednica poput Goodreads i Shelfarija želi se istaknuti kako bi jedan od mogućih ciljeva za promociju elektroničkih knjiga u Hrvatskoj bio poticanje, proučavanje i upoznavanje nekih novih čitatelja elektroničke knjige u sklopu elektroničkog okruženja. Može se primijetiti velik izbor tvrtki koje su se specijalizirale u tehnološkim rješenjima za knjižnice diljem svijeta. Teško je za očekivati da će jedan nakladnik ili jedna ustanova preuzeti na sebe rješavanje problematike elektroničke knjige i njezinog poslovanja, pa je stoga potreban zajednički rad nakladnika, knjižnica ali i svih zainteresiranih entuzijasta tehnologije i čitanja da bi se stvorio model koji će funkcionirati za potrebe hrvatskog tržišta i čitatelja.

9. Zaključak

Postoji širok raspon poslovnih prijedloga i modela za elektroničke knjige koji su podložni čestim promjenama. Ne postoji jedinstven model za sve knjižnice, niti će on biti prihvatljiv svim nakladnicima i distributerima. U traženju uspješnih poslovnih modela za nakladnike i narodne knjižnice treba izbjegavati replikacije modela za tiskane knjige. Hoćemo li ići tako daleko da elektroničku knjigu proglasimo novom vrstom medijskog sadržaja i iskoristimo slobodu definiranja istoga ili su nam pravni okviri koji sputavaju život elektroničke knjige dovoljna prepreka u poslovanju s elektroničkom knjigom? Bez obzira odaberemo li stvaralačku slobodu i razbijanje leda za novu vrstu medija ili rješavanje problema elektroničke knjige u kontekstu knjige kao kulturne prakse gdje je elektronička knjiga samo jedna pojava te prakse, potrebna je revizija postojećih poslovnih modela između nakladnika, distributera i knjižnica. Revizijom treba ustanoviti koje karakteristike elektroničke knjige možemo i trebamo iskoristiti u poslovanju elektroničkom knjigom. Možemo se složiti da su i nakladnici i narodne knjižnice velikim dijelom uslužne djelatnosti kulturnog značaja, te da bi se kao smjernice za kreaciju poslovnih modela trebali uzeti u obzir i čitatelji i njihovo zadovoljstvo.

Elektronička knjiga koju proizvede bilo koji hrvatski nakladnik treba se smatrati jednakom tiskanoj knjizi za potrebe zadaća i ciljeva narodne knjižnice. Naglašavanje sadržaja, a ne materijala ili pak formata trebalo bi biti glavna vodilja u pothvatima promoviranja elektroničke knjige za knjižnice. Prikazom mrežnih stranica zajednica poput Goodreads i Shelfarija želi se istaknuti kako bi jedan od mogućih ciljeva za promociju elektroničkih knjiga u Hrvatskoj bio poticanje, proučavanje i upoznavanje nekih novih čitatelja elektroničke knjige u sklopu elektroničkog okruženja. Može se primijetiti velik izbor tvrtki koje su se specijalizirale u tehnološkim rješenjima za knjižnice diljem svijeta. Potreban zajednički rad nakladnika, knjižnica ali i svih zainteresiranih entuzijasta tehnologije i čitanja da bi se pristupilo rješavanju problematike elektroničke knjige i njezinog poslovanja, te tako stvorio model koji će funkcionirati za potrebe hrvatskog tržišta i čitatelja.

Ako se usporede strani i domaći primjeri projekata vezanih za elektroničku knjigu može se primijetiti kako domaćim projektima nedostaje aspekt u kojem bi uključili čitatelje i potencijalne autore. Postojeći projekti dostupnosti elektroničkih knjiga puni su ograničenja za potencijalne čitatelje. Tako na primjer, Vip eKnjižara ograničava svojim kupcima broj

elektroničkih knjiga koje mogu kupiti u određenom vremenskom periodu i količinu novca koju mogu na njih potrošiti. U bilo kojoj drugoj prilici ovakav tip ograničenja za potencijalne kupce bio bi apsurdan. Da bi tržište elektroničke knjige u Hrvatskoj zaživjelo potrebno je da svi sudionici u lancu života elektroničke knjige počnu shvaćati elektroničku knjigu kao ozbiljan proizvod i kao takvoga prezentiraju ga potencijalnim čitateljima i kupcima.

Predlaže se stvaranje konzorcija koji bi zastupao sve narodne knjižnice u Hrvatskoj za pitanja traženja poslovnih partnera za distribuciju elektroničkih knjiga i uvrštavanje istih u knjižničnu posudbu. Stvaranjem jedinstvenog i unaprijed definiranog stava za pristup poslovnim modelima elektroničke knjige može se ostvariti visoko potrebna prednost u pregovaranju s mogućim poslovnim partnerima i osigurati bolji uvjeti za narodne knjižnice.

Literatura

1. 2012 Best eBook Reader Reviews and Comparisons URL: <http://ebook-reader-review.toptenreviews.com/> (2012-09-02)
2. 3M. URL: http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/en_US/WW2/Country/?WT.mc_id=www.3m.com/us (2012-09-02)
3. Adobe Content Server URL: <http://www.adobe.com/products/content-server/features.html> (2012-08-29)
4. Albanese, Andrew. ALA Releases Report on Library E-book Business Models URL: <http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/digital/content-and-e-books/article/53511-ala-releases-report-on-library-e-book-business-models-.html> (2012-08-22)
5. ALA Report. eBook Business Models for Public Libraries URL: http://americanlibrariesmagazine.org/sites/default/files/EbookBusinessModelsPublicLibs_ALA.pdf (2012-08-22)
6. Alex Catalogue of Electronic Texts URL: <http://infomotions.com/alex/> (2012-08-27)
7. Amazon URL: <http://www.amazon.com> (2012-08-22)
8. Axis 360 eBook platform URL: <http://monroepl.org/blio.html> (2012-08-27)
9. Barnes and Noble Nook URL: <http://www.barnesandnoble.com/u/nook/379003208> (2012-08-30)
10. Bartleby.com URL: <http://www.bartleby.com/> (2012-08-27)
11. BBC News Business. John Lewis to sell Nook e-reader in UK URL: <http://www.bbc.co.uk/news/business-19400868> (2012-08-30)
12. BeBook URL: <http://mybebook.com/bebook-ereader-comparison/> (2012-08-30)
13. Bibliotheca URL: <http://www.bibliotheca.com/1/index.php> (2012-08-30)
14. Blažević, Ivana. Pripremljenost hrvatskog tržišta za e-nakladništvo: diplomski rad. Osijek, 2012.
15. Cuculić, Kim. Digitalne knjige "čitaju" svoje čitatelje: Velika knjiga nas gleda URL: <http://www.novilist.hr/Kultura/Knjizevnost/Digitalne-knjige-citaju-svoje-citatelje-Velika-knjiga-nas-gleda> (2012-09-07)

16. Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe URL: <http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/Odobreni%20programi%20u%202012.godini/Digitalizacija%2009.07.%20-%20odobreni%20programi%202012.pdf> (2012-09-06)
17. E Ink URL: <http://www.eink.com/technology.html> (2012-08-30)
18. e-Knjžnica CARNet URL: <http://e-knjznica.carnet.hr/> (2012-09-06)
19. eBook Architects URL: <http://ebookarchitects.com/conversions/formats.php> (2012-08-29)
20. EBSCOhost URL: <http://www.ebscohost.com/about-us> (2012-08-27)
21. eLektira URL: <http://lektire.skole.hr/> (2012-09-06)
22. Elektroničke knjige URL: <http://www.elektronickeknjige.com/index.htm> (2012-09-04)
23. Epaper Central URL: <http://www.epapercentral.com/epaper-technologies-guide> (2012-08-30)
24. Freegal Music URL: <https://www.freegalmusic.com/users/sdlogin> (2012-08-27)
25. Girard, Adam. E-books are Not Books: The Challenges and Chances in the New Media Context URL: <http://express.ifla.org/sites/default/files/files/de-gruyter-saur-ifla-research-award-2012-girard.pdf> (2012-09-03)
26. Goldstein, Simona PDV na knjigu - porez na informaciju, mišljenje, obrazovanje i pismenost URL: <http://www.mvinfo.hr/izdvojeno-tema-opsirnije.php?ppar=5069> (2012-08-27)
27. Goodreads URL: <http://www.goodreads.com/> (2012-08-19)
28. Google Books Search URL: http://books.google.com/advanced_book_search?as_brr=1 (2012-08-27)
29. Google Play URL:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.amazon.kindle&hl=en> (2012-09-02)
30. Hights Cross Communication URL: <http://www.hightscross.com/> (2012-08-27)
31. Harris, Christopher. Ebooks 101: DRM (Digital Rights Management) URL:
<http://americanlibrariesmagazine.org/e-content/ebooks-101-drm-digital-rights-management> (2012-08-27)
32. Hathi Trust URL: <http://www.hathitrust.org/> (2012-08-27)
33. Hershey Public Library URL: <http://www.hersheylibrary.org/> (2012-08-27)
34. Hielmcrone, Herald von et al. E-publishing and the challenge for libraries: A discussion paper 05. April 2012. URL:

- <http://db.dk/files/dbf.dk/E%E2%80%90publishing%20and%20the%20challenge%20for%20libraries%20-%20discussion%20paper.pdf> (2012-09-06)
35. IFLA E-Lending Background Paper. URL: <http://www.ifla.org/en/news/ifla-releases-background-paper-on-e-lending> (2012-06-27)
36. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 1994. Prema: IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
37. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
38. IMDb URL: <http://www.imdb.com/> (2012-08-09)
39. Internet Archive URL: <http://archive.org/index.php> (2012-27-08)
40. Internet Public Library URL:
<http://www.ipl.org/IPLBrowse/GetSubject?vid=13&cid=1&tid=7011&parent=7006>
(2012-08-27)
41. Jelušić, S. Oglеди o nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak, 2012.
42. Kindle Direct Publishing URL: <https://kdp.amazon.com/self-publishing/help?topicId=A29FL26OKE7R7B> (2012-08-25)
43. Kobo URL: http://www.kobobooks.com/about_us (2012-08-29)
44. Kristen Lamb's Blog. Big Six Publishing is Dead–Welcome the Massive Three URL:
<http://warriorwriters.wordpress.com/2012/05/02/big-six-publishing-is-dead-welcome-the-massive-three/> (2012-08-16)
45. Library Ideas, Freading URL: <http://www.libraryideas.com/freading.html> (2012-08-30)
46. Los Angeles Public Library URL: <http://www.lapl.org/index.php> (2012-08-27)
47. Lulu eBook Publishing URL:
http://www.lulu.com/publish/ebooks/?cid=us_pubpage_ebooks (2012-08-25)
48. McCarthy, Caroline. Amazon debuts Kindle ebook reader URL:
http://news.cnet.com/8301-10784_3-9819942-7.html (2012-08-22)
49. Monitor.hr; Rekordna godina za besplatne elektroničke knjige URL:
<http://www.monitor.hr/clanci/rekordna-godina-za-besplatne-elektronicke-knjige/161159/>
(2012-08-16)
50. Open Library URL: <http://openlibrary.org/> (2012-08-30)
51. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Eighth edition , Oxford University Press, 2010
52. The Oxford Companion to the Book. Eileen Gardiner and Ronald G. Musto, Oxford University Press 2010. Preuzeto sa: URL:

- <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704187204575102110426333220.html>
(2012-08-23)
53. OverDrive URL: <http://www.overdrive.com/About/> (2012-08-19)
54. PC Chip E-knjige uče hrvatski, 13.10.2011. URL: <http://www.pcchip.hr/clanak/e-knjige-uce-hrvatski/> (2012-09-07)
55. Planet9 URL: <http://www.planet9.hr/> (2012-09-04)
56. Project Gutenberg URL: <http://www.gutenberg.org/> (2012-08-27)
57. Radičević, Vesna. Model sustava prava javne posudbe u knjižnicama u Hrvatskoj URL: [www.hkdrustvo.hr/datoteke/831/vbh/God.53\(2010\),br.1](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/831/vbh/God.53(2010),br.1) (2012-08-26)
58. Say, Mark. Public libraries open doors for e-books URL: <http://www.guardian.co.uk/government-computing-network/2011/apr/14/public-library-ebook-service-grows-cilip-lincolnshire> (2012-08-27)
59. Scribd. URL: <http://www.scribd.com/doc/88883288/e-Books-04112012> (2012-08-25)
60. Scholars' Lab URL: <http://www2.lib.virginia.edu/scholarslab/> (2012-08-27)
61. Shelfari URL: <http://www.shelfari.com/> (2012-08-19)
62. Smashwords URL: <http://www.smashwords.com/> (2012-08-30)
63. Spencer, Graham. Understanding The Agency Model And The DOJ's Allegations Against Apple And Those Publishers. URL: <http://www.macstories.net/stories/understanding-the-agency-model-and-the-dojs-allegations-against-apple-and-those-publishers/> (2012-08-25)
64. Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige URL: <http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/novosti/SPORAZUM%20O%20JEDINSTVENOJ%20CIJENI%20KNJIGE.pdf> (2012-08-27)
65. TookBook URL: <http://tookbook.com/> (2012-09-07)
66. Tumble Books URL: http://www.tumblebooks.com/library/asp/book_details.asp?category=iPad%20Books
(2012-08-27)
67. VAT/GST/Sales Tax Rate:Global survey on books & electronic publications Update 2011. URL: http://www.internationalpublishers.org/images/stories/VAT/ipa_vat_2011print.pdf
(2012-08-16)
68. VIP eKnjižara URL: <http://eknjizara.vip.hr/vip/eknjige/index.html> (2012-09-03)

69. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. Pročišćeni tekst zakona NN 167/03, 79/07, 80/11. URL: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (2012-08-26)
70. Zaitchik, Alexander. Amazon's 1 million secret. URL: http://www.salon.com/2012/04/08/amazons_1_million_slush_fund/ (2012-08-10)